UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE KULLANMA SUÇUNUN GELİŞİMİ VE BİR DİVERSİYON MEKANİZMASI OLARAK DENETİMLİ SERBESTLİK VE TEDAVİ

THE DEVELOPMENT OF THE OFFENCE OF USE OF NARCOTIC OR PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND PROBATION AND TREATMENT AS A DIVERSION MECHANISM

Araştırma Makalesi

Aras TÜRAY*

ÖZ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, Türk ceza hukukunda uzun süredir suç olarak düzenlenmiş olmakla birlikte, bu yaklaşımın hem ceza hukukunun temel ilkeleri hem de insan hakları açısından meşruiyeti tartışmalıdır. Çalışmada, kullanım fiilinin ceza tehdidiyle engellenmesinin paternalist bir müdahale niteliği taşıdığı, korunan hukuksal değer ilkesi ve ceza hukukunun *ultima ratio* işleviyle bağdaşmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca mevcut sistemde uygulanan kamu davasının açılmasının ertelenmesi, denetimli serbestlik ve tedavi tedbirleri gibi diversiyon mekanizmalarının hukuki güvenceler bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bireysel kullanımın suç olmaktan çıkarılması ve idari denetim ile tedavi mekanizmalarının güçlendirilmesi; mevcut düzenlemenin sürdürülmesi hâlinde ise soruşturma ve kovuşturma aşamasında adli kontrol tedbirine dayalı bir sisteme geçilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede çalışmada öncelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde düzenlenen kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu genel hatlarıyla incelenmiştir. Ardından, suçun 765 sayılı Kanun ve 5237 sayılı Kanun dönemindeki gelişimi ele alınmış ve özellikle 5237 sayılı Kanun ile bu suç tipiyle ilgili benimsenen diversiyon yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Son olarak, diversiyon mekanizması olarak denetimli serbestlik ve tedavi tedbirleri değerlendirilmiş; bu uygulamaların normatif ve pratik sorunlarına ilişkin çözüm önerilerine yer verilmiştir.

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1786051

Makalenin Geliş Tarihi: 17.09.2025 **Makalenin Kabul Tarihi:** 29.12.2025

* Dr., Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Öğretim Üyesi

E-posta: aras.türay@ozyegin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8104-6101

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu, Uyuşturucu Kullanımı, Denetimli Serbestlik, Tedavi, Diversiyon

ABSTRACT

The use of narcotic and stimulant substances has long been criminalized under Turkish criminal law; however, the legitimacy of this approach remains controversial in terms of both the fundamental principles of criminal law and human rights. This study demonstrates that preventing drug use through criminal sanctions constitutes a paternalistic intervention and is incompatible with the principle of legally protected interests and the ultima ratio function of criminal law. It also identifies the insufficiency of existing diversion mechanisms—such as the postponement of public prosecution, probation, and treatment measures—in terms of legal safeguards. In this context, the study recommends decriminalizing personal drug use and strengthening administrative supervision and treatment mechanisms; if the current framework is maintained, it proposes the introduction of a system based on judicial control measures during the investigation and prosecution phases. Accordingly, the study first examines the offense of purchasing, accepting, or possessing narcotic or stimulant substances for personal use, or using such substances, as regulated under Article 191 of the Turkish Penal Code No. 5237. It then analyzes the historical development of this offense under the former Code No. 765 and the current Code No. 5237, with particular emphasis on the diversion approach adopted under the latter. Finally, probation and treatment measures as diversion mechanisms are evaluated, and the study addresses their normative and practical challenges while providing solution-oriented proposals.

Keywords: Drugs, Drug Use, Probation, Treatment, Diversion

EXTENDED SUMMARY

The criminalization of narcotic or stimulant use in Turkish law has long been a contested aspect of the criminal justice system. While the state aims to protect public health and social order, punishing individual users appears inconsistent with the foundational principles of criminal law, particularly the doctrines of protected legal interests and the *ultima ratio* (last resort) function. This study examines the historical development and normative foundations of Article 191 of the Turkish Penal Code (TCK), which criminalizes the purchase, possession, or use of narcotic or stimulant substances for personal use, and evaluates probation and treatment as diversion mechanisms within this framework.

The research begins by situating the issue within a global and national context. According to the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), there were 316 million drug users worldwide in 2023, marking a 28% increase over the past decade. Although comprehensive national statistics are scarce, reports from Turkish authorities reveal a sharp rise in offenses under TCK Article 191. Turkey's geographic position as a bridge between Asia and Europe, combined with socio-economic challenges, has intensified

both drug trafficking and consumption. Against this background, the state faces the dual challenge of safeguarding public health while ensuring that criminal law interventions remain proportionate and rights-based.

Historically, Turkish law on drug use has evolved considerably. Under the abrogated Penal Code No. 765 (1926–2005), drug use was criminalized early, with increasingly harsh penalties and even exile or compulsory surveillance. However, by 1991, imprisonment was reduced, and voluntary treatment before prosecution could exempt individuals from punishment—a shift reflecting recognition of addiction as a health issue. The enactment of Penal Code No. 5237 in 2005 marked a transition toward rehabilitation: while personal use was initially excluded from the list of punishable acts, Article 191(2) required users to undergo probation and treatment.

The 2014 amendment (Law No. 6545) represented a major policy reversal, explicitly including "use" among punishable acts and raising penalties from two to five years of imprisonment. At the same time, it established a structured diversion model: prosecutors could suspend public prosecution and impose probation and/or treatment during investigation. If the suspect complied, proceedings would be dismissed; otherwise, prosecution would resume. Further reforms in 2015 and 2023 aimed to enhance supervision and extend probation terms, while introducing periodic medical testing. Yet these developments also raised concerns about the lack of judicial oversight and the excessive discretion granted to prosecutors.

From a doctrinal perspective, the study questions whether individual drug use truly endangers public health – the supposed legal interest protected under Article 191. The analysis suggests that criminalizing self-regarding behavior constitutes paternalistic intervention, inconsistent with personal autonomy and the harm principle. Unlike acts such as drug trafficking, which directly harm others, personal consumption primarily affects the individual. Therefore, the use of criminal law, the most coercive form of state intervention, appears disproportionate. Moreover, if the state's concern is solely harm to health, similar reasoning would require criminalizing alcohol or tobacco use, revealing inconsistencies in legislative policy.

The paper further evaluates probation and treatment as diversion mechanisms that replace punishment with structured supervision and rehabilitation. Diversion aims to integrate offenders into society while avoiding stigmatization and criminal records. In practice, under Article 191, suspects may be subjected to one to three years of probation and treatment, monitored by the Probation Directorate. As of 2025, more than 100,000 individuals in Turkey are under probation for drug-related offenses. However, the effectiveness of these programs remains uncertain due to insufficient empirical research and lack of transparent data.

Despite its rehabilitative intent, the diversion model faces critical issues. The absence of court oversight in imposing probation compromises procedural fairness and contradicts the principle of judicial control in criminal proceedings. The study proposes aligning probation measures with judicial supervision under Articles 109 and following of the Criminal Procedure Code, ensuring both efficiency and legal protection.

Additionally, the success of diversion depends on the availability of quality treatment and social support services, areas that remain underfunded and fragmented.

In conclusion, the study argues that criminalizing personal drug use conflicts with both the harm principle and modern public health perspectives. Decriminalization, coupled with strengthened administrative monitoring and accessible treatment services, would represent a more humane and effective approach. If the legislature maintains criminalization, procedural safeguards should be enhanced, and judicial control should replace prosecutorial discretion. Ultimately, the paper emphasizes that drug users should be viewed not as offenders but as individuals in need of assistance—a perspective aligning criminal policy with constitutional and human rights obligations.

GİRİŞ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve dolayısıyla bağımlılık, gerek ülkemizde gerekse küresel ölçekte giderek yaygınlaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (*United Nations Office on Drugs and Crime*, "UNODC") tarafından Uyuşturucu Raporu 2025'te, 2023 yılında küresel ölçekte 316 milyon uyuşturucu kullanıcısı olduğu, bunun son 10 senede %28 arttığı, uyuşturucu madde kullanım bozukluğu yaşayan 64 milyon kişinin bulunduğu bunun da son 10 yılda %13 arttığı verisi paylaşılmıştır[1]. Türkiye bakımından doğrudan kullanıcı veya bağımlı sayısına dair kamuoyu paylaşılan ile bir veri bulunmamakla birlikte T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı bünyesindeki Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi ("TUBİM") tarafından her yıl yayımlanan raporlar incelendiğinde durumun oldukça vahim olduğu anlaşılabilmektedir. Raporlara göre kolluk tarafından 2016 yılında 61.962[2],

[1] UNODC, *World Drug Report 2025: Special Points of Interest* (United Nations Office on Drugs and Crime 2025) <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_Special_points_of_interest.pdf>; 5 Eylül 2025.

[2] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2017* (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2017) 6 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202017.pdf>; 5 Eylül 2025.

2017 yılında 91.798[3], 2018 yılında 115.823[4], 2019 yılında 115.823[5], 2020 yılında 123.649[6], 2021 yılında 174.506[7], 2022 yılında 202.527[8] ve 2023 yılında 207.971[9] olaya 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu[10] ("TCK") m. 191 kapsamında müdahale edilmiştir. Elbette bu sayının artmasında uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanımıyla ilgili mücadele yöntemlerinin daha nitelikli hale getirilmesi de etkilidir. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının da Türkiye'de kısa bir sürede oldukça ciddi bir oranda arttığı görülebilmektedir. Özellikle yüksek alkol fiyatlandırması, sosyal ve ekonomik sorunların artması gibi etkenlerin yanı sıra Suriye veya Afganistan gibi iç düzeni sarsılmış coğrafyalara[11] yakın, Asya ile Avrupa arasında transit ülke konumunda

---

[3] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2018* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2018) 15 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/2018%20TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

[4] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2019* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2019) 33 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

[5] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2020* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2020) 36 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/TU%CC%88RKI%CC%87YE-UYUS%CC%A7TURUCU-RAPORU_26-HAZI%CC%87RAN-FI%CC%87NAL-_1_.pdf>; 5 Eylül 2025.

[6] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2021* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2021) 30 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/2021-Turkiye-Uyusturucu-Raporu.pdf>; 5 Eylül 2025.

[7] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2022* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2022) 26 < https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/Turkiye-Uyusturucu-Raporu-2022.pdf>; 5 Eylül 2025.

[8] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2023* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2023) 24 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2023_TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

[9] TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), *Türkiye Uyuşturucu Raporu 2024* (Emniyet Genel Müdürlüğü 2024) 24 <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/2024/Eylul/2024_uyus_rapor.pdf>; 5 Eylül 2025.

[10] Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, RG 12.10.2004/25611.

[11] Bu konuyla ilgili bkz. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), World Drug Report 2025: Key Findings (2025) <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_B1_Key_findings.pdf>; 5 Eylül 2025.

bulunan Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanımı da giderek artmaktadır.

Devletlerin bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almaları yükümlülüğü çerçevesinde uyuşturucu ve uyarıcı maddeyle mücadele ettikleri görülmektedir[12]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti gibi kullanımıyla mücadeledeki önemli bir araç da ceza hukukudur. Ceza hukukunun uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri konu edinmesinin sebebi, bu maddelerin kişi ve toplum nezdinde meydana getirdiği zararlar olarak gösterilmektedir[13]. Gerçekten de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı hem bu maddelerin kişilerin sağlığı üzerindeki olumsuz etkiler doğurmakta hem de başka suçların işlenmesi bakımından etkili olmaktadır[14].

Türk hukukunda TCK m. 188'de uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti; m. 190'da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma; m. 191'de kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suç olarak düzenlenmiştir. Ayrıca 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun[15] ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'da[16] da çeşitli suçlar düzenlenmiştir.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi[17] m. 36'da devletlere uyuşturucu madde imal ve ticaretini suç haline getirme yükümlülüğü yüklenmiştir.

---

[12] Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçların Anayasal dayanağının Anayasa m. 56 ve 58 hükümlerinde bulunabileceği ifade edilmektedir. Bkz. Altan Heper, 'Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarına Genel Bir Bakış' içinde Yener Ünver (ed), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ve Ceza Hukuku* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2019) 11.

[13] Sulhi Dönmezer, *Kriminoloji* (9. Baskı, Adalet Bakanlığı Yayını 2020) 356.

[14] Selin Alpaslan, *Ceza Hukukunda Kriminolojik Tehlikelilik* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024) 100.

[15] Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 2313, Kabul Tarihi: 12.06.1933, RG 24.06.1933/2435.

[16] Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, Kanun Numarası: 3298, Kabul Tarihi: 03.06.1986, RG 19.06.1986/19139.

[17] Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi, 30 Mart 1961 New York. Türkiye ilgili Sözleşmeyi 27/12/1966 tarihinde kabul etmiş, 05/01/1967 tarih ve 12496 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile onaylamıştır. Bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf; 12 Aralık 2025. Sözleşmeyle ilgili kapsamlı değerlendirme için bkz.

Bununla birlikte bireysel kullanıcıların cezalandırılması devletlerin takdirine bırakılmıştır[18]. TCK m. 191'de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, kullanmak amacıyla bulundurulması, kabul edilmesi ve satın alınması cezalandırılabilir fiil olarak öngörülmüştür. Aslında Türk ceza hukukunda "bireysel kullanıcı" olarak nitelendirilebilecek kişilerin genellikle cezalandırılmaması tercih edilmektedir. Örneğin TCK m. 227'deki fuhuş suçunda fuhuş yapanlardan ziyade fuhuş için aracılık yapanlar; TCK m. 228'de kumar oynayanların değil, kumar için yer ve imkan sağlayanların cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Buna karşılık uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının TCK m. 191'de bir suç olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu politika farklılığının sebebi, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile suç işleme potansiyeli arasında doğrudan bir bağlantının bulunmasıdır[19]. Araştırmalara göre madde kullanıcısı olanlar, madde kullanıcısı olmayanlardan üç ila dört kat daha fazla suç işlemektedir[20]. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddeye erişmek için bu maddelerin ticareti suçuyla iştigal edenlerle sürekli temas halinde olunması gerekmektedir. Bu nevi temaslar uyuşturucu veya uyarıcı madde tacirlerinin, bir süre sonra maddelere erişebilmesi için bağımlıları çeşitli suçlara yönlendirebilmesiyle devam etmektedir[21]. Yine kullanılan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliği ve niceliğine göre bağımlılık yapma potansiyelinin de bireysel kullanımın suç olarak düzenlenmesinde etkisi vardır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımıyla mücadelenin bir diğer önemi, bu maddelerin imal ve ticaretine karşı yürütülen mücadeleye de katkı sağlamasıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretindeki artış, bu maddelerin kullanımıyla

Handan Yokuş Sevük, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2007) 59 vd.

[18] Handan Yokuş Sevük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (5. Baskı, Adalet Yayınevi 2023) 653, 654; Zeynel Kangal, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçları* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024) 403; Başak Berkün, *Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Eğilimi: Türkiye-Almanya-Hollanda Hukuk Sistemlerinin Karşılaştırılması* (1. Baskı, On İki Levha 2023) 241.

[19] Bu konuyla ilgili bkz. Zehra Erol Karaca ve Elif Gökçearslan Çifci, 'Madde Kullanımının ve Bağımlılığının Sosyoekonomik Maliyetinin ve Suç Ile İlişkisinin Değerlendirilmesi' (2021) 21 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 42, 51–52; Demet Karakartal, 'Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi' (2020) 6 Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi 614, 617.

[20] Bu konuyla ilgili bkz. Devrim Güngör, Yaprak Öntan ve Günce Artantaş, 'Uyuşturucu Kullanımına Kriminolojik Bakış, Sentez ve Genel Değerlendirme' içinde Devrim Güngör (ed), *Uyuşturucu Kullanma Suçunu İşleyenlerin Kriminolojik Profili* (1. Baskı, İç Güvenlik Yayınları 2021) 141.

[21] Dönmezer (n 13) 368; Güngör, Öntan ve Artantaş (n 20) 141.

doğru orantılıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeye olan talebin önüne geçilmeden, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kaçakçılığıyla yapılan mücadelenin de sonuçsuz kalacağı açıktır[22]. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinin suç teşkil etmesi ve yasak olması, bu maddelerle ilişkili organize suç gruplarının organize olmasına neden olmuştur[23]. Dolayısıyla suç örgütlerinin ekonomik bir kaynağını kesmek de uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle mücadelenin bir gerekçesidir[24]. Bu nedenlerle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da bunları kullanmak suç olarak düzenlenmiştir. Ancak bireysel kullanıcıların cezalandırılmasına dayalı bu suç karşılığında doğrudan hapis veya adli para cezasının yerine öncelikli olarak denetimli serbestlik ve tedavi uygulaması öngörülmüştür. TCK m. 191'deki suç bakımından denetimli serbestlik ve tedavi uygulamasına bağlı bir diversiyon yaklaşımı benimsenmiştir[25].

Türkçe karşılığında "kovuşturmadan ayırma", "cezalandırmadan sapma" veya "usulün ayrılması" olarak da anılan diversiyon uygulamasında, suç şüphesi altındaki kişi hakkındaki muhakeme süreci durdurulmakta ve genellikle soruşturma aşamasından kovuşturmaya geçilmemektedir[26]. Diversiyon bazen koşulsuz olarak bazen de kişinin belirli bir denetim/yapılandırılmış bir programa tabi tutulmasıyla kamusal düzenin yeniden tesis edilmesi ve failin topluma kazandırılmasıyla devletin ceza vermek hakkında

---

[22] Timur Demirbaş, *Kriminoloji* (8. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2014) 353; Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar* (2. Baskı, US-A Yayıncılık 2016) 109.

[23] Demirbaş (n 22) 337–338; İnanç İşten, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek Veya Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu' (2019) 45 Yargıtay Dergisi 327, 330.

[24] Ziya Koç, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçlarında Kişisel Kullanım Amacının Belirlenmesi (TCK m. 188/3-TCK m. 191)' (2021) 23 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1143, 1149; İşten (n 23) 328.

[25] Selman Dursun, 'Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Veya Uyarıcı Maddelerin Kullanımına Dair Düzenlemelerin Gelişimi: Suç Olmaktan Çıkarma ve Diversiyon (Cezalandırmadan Sapma) Eğilimleri' (2022) 11 Hukuk Köprüsü 69, 73.

[26] Abdullah Batuhan Baytaz, 'Uyuşturucuyla Mücadelede Bir Yöntem Olarak Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Yaklaşımı' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (edt), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024) 229.

feragat ettiği sistemdir[27]. Diversyion kişinin adli sicil kaydının oluşmaması, eyleminin sorumluluğunu üstlenmesi, klasik ceza adaleti sistemine nazaran daha hızlı ve ucuz olması, kişinin toplumdan koparılmadan yeniden topluma kazandırılması bakımından faydalıdır[28].

TCK m. 191 bakımından bu sistemin tercih edilmesinin temel sebebi ise kanun koyucunun uyuşturucu veya uyarıcı kullanıcısını cezalandırmaktan ziyade denetlemesi ve tedavi etmesiyle uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımıyla daha verimli şekilde mücadelede edilebileceği yönündeki yaklaşımı benimsemesidir. Dolayısıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımıyla ceza hukuku aracılığıyla mücadelede kanun koyucunun tercih ettiği yol olan denetimli serbestlik uygulaması kilit bir öneme sahiptir.

Bu çerçevede çalışmamızda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına ilişkin suç düzenlemesi, bu suçun geçmişten günümüze gelişimi ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına ilişkin suç politikası değişikliği incelenecektir. Suç düzenlemesinin gelişiminde, maddenin değişik hallerine dipnotta ayrıca yer verilerek okuyucunun da değişiklikleri çalışma üzerinden takip edebilmesine imkan tanınmıştır. Son bölümde ise TCK m. 191'de düzenlenen suçla ilişkili olarak öngörülen denetimli serbestlik kurumu üzerinde durulacak ve denetimli serbestlikle ilgili aksayan yönlere ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

I. GENEL OLARAK KULLANMAK İÇİN UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SATIN ALMAK, KABUL ETMEK VEYA BULUNDURMAK YA DA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE KULLANMAK SUÇU

Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde[29] kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da bu maddeleri

[27] Ezgi Aygün Eşitli, 'Çocuk Ceza Adaletinde Usulün Ayrılması (Diversiyon)' (2022) 8 Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 323, 329.

[28] Aygün Eşitli (n 27) 330.

[29] **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

kullanmak suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç karşılığında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Ancak TCK m. 191/2'de soruşturma aşamasında şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından denetimli serbestlik ve/veya tedavi uygulamasıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verileceği öngörülmüştür. TCK m. 191/6'da

---

(2) Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturmada şüpheli hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı, bu durumda şüpheliyi, erteleme süresi zarfında kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranmadığı veya yasakları ihlal ettiği takdirde kendisi bakımından ortaya çıkabilecek sonuçlar konusunda uyarır. Erteleme kararı kolluk birimlerine de bildirilir.

(3) Erteleme süresi zarfında şüpheli hakkında asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süre denetimli serbestlik müdürlüğünün teklifi üzerine veya resen Cumhuriyet savcısının kararı ile altışar aylık sürelerle en fazla iki yıl daha uzatılabilir. Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerek görülmesi hâlinde denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir. Cumhuriyet savcısı, erteleme süresi zarfında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığını tespit etmek için yılda en az iki defa şüphelinin ilgili kuruma sevkine karar verir.

(4) Kişinin, erteleme süresi zarfında;

a) Kendisine yüklenen yükümlülüklere veya uygulanan tedavinin gereklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi,

b) Tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması,

c) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması,

hâlinde, hakkında kamu davası açılır.

(5) Erteleme süresi zarfında kişinin kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, dördüncü fıkra uyarınca ihlal nedeni sayılır ve ayrı bir soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmaz.

(6) Dördüncü fıkraya göre kamu davasının açılmasından sonra, birinci fıkrada tanımlanan suçun tekrar işlendiği iddiasıyla açılan soruşturmalarda ikinci fıkra uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez.

(7) Şüpheli erteleme süresi zarfında dördüncü fıkrada belirtilen yükümlülüklere aykırı davranmadığı ve yasakları ihlal etmediği takdirde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

(8) Bu Kanunun;

a) 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti,

b) 190 ıncı maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma,

suçundan dolayı yapılan kovuşturma evresinde, suçun münhasıran bu madde kapsamına girdiğinin anlaşılması hâlinde, sanık hakkında bu madde hükümleri çerçevesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir.

(9) Bu maddede aksine düzenleme bulunmayan hâllerde, Ceza Muhakemesi Kanununun kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin 171 inci maddesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin 231 inci maddesi hükümleri uygulanır.

(10) Birinci fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

ise tekrar aynı suçu işlediği iddiasıyla açılan soruşturmada şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği belirtilmiştir. Böylece uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığından, kullanmak için bulundurduğundan, satın aldığından veya kabul ettiğinden bahisle açılan bir soruşturmada bir defaya mahsus olarak kişi hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilecektir.

A. Korunan Hukuksal Değer

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacıyla bulundurulması, satın alınması veya kabul edilmesi ya da kullanılması suçu bakımından korunan hukuksal değerin toplum sağlığı olduğu ifade edilmektedir[30]. Öğretide kullanıcı olan kişilerin sağlığının korunduğu da ileri sürülmektedir[31]. Bir diğer görüş ise hem toplumun hem de bireyin sağlığının korunduğu yönündedir[32]. Bu görüş çerçevesinde toplumun sağlığı, bireyin sağlığından başlayarak korunmaktadır. Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddenin global etkileri sebebiyle insanlığın sağlığının korunduğu da ileri sürülmüştür[33].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı kişinin sağlığına zarar vermektedir. Ancak kanaatimizce kişinin sağlığını, kişinin iradesinden ari şekilde korumanın mekanizması ceza hukuku olmamalıdır. Gerçekten de hastanın tedaviyi reddetme hakkı veya intiharın hukuka aykırı bir davranış olarak nitelendirilmemesi kişinin sağlığı ve yaşamı üzerinde belirli risk ve zararlar bakımından irade özgürlüğünden kaynaklanmaktadır[34]. Özellikle bağımlı olmayan bireysel kullanıcının sağlığının kendi

---

30 Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 906; Hafızoğulları ve Özen (n 22) 110; Neslihan Ateş, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu (TCK m. 191)* (1. Baskı, On İki Levha 2019) 59.

31 Köksal Bayraktar, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek Veya Bulundurma Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak', *Özel Ceza Hukuku, Cilt: V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar* (1. Baskı, On İki Levha 2018) 393.

32 Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 831; Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, vol 4 (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2022) 6680; Yokuş Sevük (n 17) 121–122; Yokuş Sevük (n 18) 723; Ceyda Ümit, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak, Kullanmak İçin Kabul Etmek, Satın Almak, Bulundurmak Suçunun Muhakemesi' (2023) 13 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 149, 154; Koç (n 24) 1148–1149; İşten (n 23) 339.

33 Gökcan ve Artuç (n 32) 6680; Soner Hamza Çetin, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)' (2016) 65 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1353, 1368.

34 Kangal (n 18) 442.

iradesine aykırı şekilde ceza hukukuyla korunması tutarlı bir yaklaşım olmayacaktır[35]. Bu nedenle suçla bireyin sağlığının korunduğu yönündeki görüşe iştirak etmiyoruz. Bağımlı kişilerin tedavisi bakımından ise bağımlının uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanıp kullanmama konusunda özgür iradesi ortadan kalkmış olduğu için müdahalenin meşru bir temeli bulunmaktadır. Ancak bu noktada da müdahalenin son çare (*ultima ratio*) niteliğindeki ceza hukukuyla gerçekleştirilmesinin gerekliliği tartışmaya açıktır.

Bu suç düzenlemesi, Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler başlıklı ikinci kitabının, Topluma Karşı Suçlar başlıklı üçüncü kısmındaki Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar başlıklı üçüncü bölümünde yer almaktadır. Sistematik bir yorum kapsamında suçla korunan değerin toplum sağlığı olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Bununla birlikte bireysel kullanıcının yalnızca kendisine verdiği zararın, ne şekilde toplum sağlığını etkileyeceği de tam olarak ortaya konulamamaktadır[36].

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının ve bağımlılığın asıl önemli yönü ve ceza hukukunun bu alana müdahalesinin sebebi sosyal sonuçlarıdır[37]. Kullanıcılar, bu maddelerin imal ve ticaretini gerçekleştiren suçlularla temas halinde olmaktadır. Yine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının kişinin sosyal, aile, iş ve ekonomik yaşamında yıkıcı etkileri olabilmektedir. Bunun yanı sıra uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımıyla başka suçların işlenmesi arasında da bağlantı bulunmaktadır. Dolayısıyla uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması toplumsal düzen nezdinde ciddi etkiler doğurabilecektir. Bu bakımından uyuşturucudan arındırılmış bir toplumun mevcudiyeti, toplumsal düzen bakımından elzemdir.

Bununla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanımın suç olmaktan çıkartılması halinde bağımlı olmayan kişilerle ilgili olarak yukarıda aktarılan olumsuz etkilerin ortaya çıkabileceği bir varsayımdan ibarettir. Nitekim Dünya'da farklı

---

[35] Benzer doğrultuda Zehra Başer Doğan, 'Strafbarkeit Des Erwerbs, Der Annahme, Des Besitzes Und Des Konsums von Betäubungs- Und Aufputschmitteln Nach Artikel 191 tStGB - Maßnahmen Bei Absehen von Der Erhebung Der Öffentlichen Klage' in Yener Ünver (Hrsg) (1. Aufl, Seçkin Yayıncılık 2019) 88. Buna karşılık toplum sağlığının, toplumun sağlıklı bireylerden oluşmasıyla ilgili olduğu dolayısıyla bireyin sağlığının korunmasının toplum sağlığının da korunmasına hizmet edeceği de ileri sürülmüştür. Bkz. Yokuş Sevük (n 18) 724.

[36] Aynı doğrultuda Berkün (n 18) 141.

[37] Bkz. Erol Karaca ve Gökçearslan Çifci (n 19) 45.

coğrafyalarda belirli şartlar altında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı serbest bırakılmış, ancak bu nevi etkilerle karşılaşılmamıştır. Dolayısıyla bu maddelerin kullanımının suç olarak düzenlenmesinin sebebi toplumun bu maddelerin kullanımından dolayı rahatsız olması, sosyal, kültürel ve ahlaki gereklerin yerine getirilmesidir[38]. Ancak bireyin kendisine verdiği zarar nedeniyle toplumun rahatsızlığı veya ahlaki gerekçeler bir fiilin suç olarak düzenlenmesi bakımından yeterli değildir. Sırf toplumun bu beklentisine itaatsizlik, ayrıca bir hukuksal değer üzerine tehlike veya zarara neden olmamaktadır. Nitekim hukuksal değer öğretisine (*Rechtsgutslehre*) göre suçun temelinde bir hukuksal değeri koruma gereksinimi bulunmalıdır. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin potansiyel etkileri sebebiyle bireyin kendinden korunabileceğinin kabulü halinde sigara veya alkol kullanımının da bununla tutarlı şekilde suç olarak düzenlenmesi gerekirdi.

Nitekim kanun koyucu da diğer suç tiplerinden farklı olarak TCK m. 191'deki suçun karşılığında doğrudan hapis cezasının uygulanmasından ziyade öncelikle denetimli serbestlik uygulamasıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi gerektiğini öngörmüştür. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 191 hükmünün gerekçesinde de "*Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, aslında tedavi ve terapiye ihtiyaç duyan bir kişidir. Bu nedenle, maddenin ikinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması gerektiği kabul edilmiştir*" denilmek suretiyle uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısının cezalandırılmasından ziyade denetimli serbestliğe tabi tutulmasının daha isabetli olacağı yönündeki bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Burada cezalandırmadan ziyade suçun denetimli serbestliğin sağlanması için ihdas edildiği, aslında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının tek başına ceza gereksinimini (*die Strafbedirftigkeit*) karşılamayan bir eylem olduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

Kanaatimizce uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacıyla bulundurulması, satın alınması veya kabul edilmesi ya da kullanılmasının suç olarak düzenlenmesinin sebebi, bireyin veya toplumun sağlığının korunması yaklaşımlarıyla tutarlı veya ikna edici bir biçimde açıklanamamaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının yaygınlaşması, belirli şartların varlığı halinde toplumsal düzen üzerinde

[38] Ateş (n 30) 59.

olumsuz etkiler yaratabilecekse de bu şartlarla sınırlandırılmamış bir suç düzenlemesinin, yalnızca potansiyel bir etkilere dayalı olarak ihdas edilmesi ceza hukukunun *ultima ratio* (son çare) olması ve bireysel özerklikle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle biz de TCK m. 191'in suç olmaktan çıkartılması veya sınırlandırılması gerektiği yönündeki görüşe katılmaktayız[39]. Ancak bu her türlü madde kullanımının yasal hale getirilmesi ve serbest bırakılması gerektiği anlamına da gelmemektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının kişi ve toplum üzerindeki yıkıcı etkileriyle mücadele edilmesi de gerekmektedir. Ancak madde bağımlısı veya kullanımı alışkanlık haline getirenlerle ilgili ceza hukukunun değil, idare hukuku tedbirlerinin gündeme gelmesi ve gerekli olması halinde tedavi veya gözetimin sağlanması gerektiği düşüncesindeyiz.

B. Tipikliğin Objektif Unsurları

1. Fail

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacıyla bulundurulması, satın alınması veya kabul edilmesi ya da kullanılması suçunun faili herkes olabilir[40]. Faile ilişkin suç tipinde bir kısıtlama bulunmadığı için özgü suç niteliğinde değildir.

TCK m. 191'deki suç bizzat işlenebilen bir suçtur. Failin başka birine uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi rızası olmaksızın kullandırtması kasten yaralama, rızasıyla maddeyi sağlaması halinde ise TCK m. 188/3'ten dolayı sorumluluğu gündeme gelecektir.

2. Mağdur

Suçun mağduru belirli bir kişi değildir. Bu suçla kamu sağlığının korunduğu kabul edildiği takdirde kamunun suçun mağduru olacağı sonucuna ulaşılmalıdır[41]. Yine

---

[39] Bkz. Kangal (n 18) 442–443; Berkün (n 18) 241; Başer Doğan (n 35) 90. Doktrinde TCK m. 191/1'de fiilin suç olmaktan çıkartılması şeklindeki liberal bir yaklaşımdan ziyade diversiyon anlayışı daha yerinde olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. Dursun (n 25) 73.

[40] Kangal (n 18) 446; Ateş (n 30) 94; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 907; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 832; İşten (n 23) 347; Çetin (n 33) 1370; Koç (n 24) 1150; Yokuş Sevük (n 18) 724; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Baskı, Adalet Yayıncılık 2025) 849.

[41] Yokuş Sevük (n 17) 131; Yokuş Sevük (n 18) 724; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 832; Koca ve Üzülmez (n 40) 849; Ateş (n 30) 95; Ümit (n 32) 157; İşten (n 23) 347; Kangal (n 18) 447; Çetin (n 33) 1370; Koç (n 24) 1150.

uyuşturucunun global etkileri sebebiyle tüm insanlığın suçun mağduru olduğu da belirtilmektedir[42].

3. Suçun Maddi Konusu

TCK m. 191'de düzenlenen suçun konusu kullanmak amacıyla kabul edilen, satın alınan veya bulundurulan ya da kullanılan uyuşturucu veya uyarıcı maddedir[43]. Suçun oluşması bakımından uyuşturucunun kimyasal veya doğal olması, sert veya yumuşak olması, cinsi, miktarı önem taşımamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nda veya bir başka kanunda uyuşturucu veya uyarıcı maddeler sınırlı sayıda belirlenmemiştir. Yunanca uyku anlamına gelen "*narke*" kelimesinden üretilen narkotik (uyuşturucu) uyuşturucu, sarhoş edici, keyif, tutku, uyanıklık verici doğal (bitkisel) ve yapay (sentetik-psikotrop) her türlü maddelerdir[44]. Ancak bu maddelerin hangileri olduğu kanunda sınırlı sayıda belirlenmemiştir. Kanaatimizce bu durum suçta ve cezada kanunilik prensibi bakımından sorunludur[45]. Bununla birlikte sürekli olarak yeni türleri ve türevleri çıkan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin hepsinin kanunda sayılması ve yeni maddelerin sürekli olarak kanuna eklenmesi de mümkün değildir. Bu nedenle doktrinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sınırlı sayıda belirlenmemesi gerektiği de savunulmaktadır[46]. Buradaki tercih 5237 sayılı Kanun m. 188'in gerekçesinde "*Burada uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun*

---

42 Gökcan ve Artuç (n 32) 6681.

43 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 832; Ateş (n 30) 61; Hafızoğulları ve Özen (n 22) 111; Gökcan ve Artuç (n 32) 6681; Ümit (n 32) 154; Çetin (n 33) 1371; İşten (n 23) 340; Kangal (n 18) 447; Koç (n 24) 1150.

44 Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 873; Kangal (n 18) 73.

45 Benzer doğrultuda Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 795; Berkün (n 18) 16.

46 Yokuş Sevük (n 18) 661; Kangal (n 18) 73; Ümit (n 32) 156; Koç (n 24) 1147; Çetin (n 33) 1372. Aksi doğrultuda bir görüş ise uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin sınırlayıcı şekilde tanımlanmaması, sayma yöntemiyle belirlenmesi yönündedir. Bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 797; İşten (n 23) 344.

konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir" şeklinde ifade edilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu vermiş olduğu bir kararında, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bilirkişi tarafından uyuşturucu ve uyarıcı etkisinin bulunduğunu tespit edilmesinin bu maddenin suçun konusu olabilmesi bakımından yeterli olduğu, bunun yanı sıra ulusal veya uluslararası bir metinde ya da yürütmenin düzenleyici işleminde maddenin özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde olarak yer almasının şart olmadığı sonucuna ulaşmıştır[47].

Türkiye'nin 1995 yılında onayladığı 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi[48] m. 1/n hükmünde Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi ek cetvellerine atıf yapılmıştır. Bunun yanı sıra 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun m. 4/1'de "*Ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarları Türk Ceza Kanununun uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılır*" denilerek sınırlayıcı olmayan bir tanım yapılmıştır. Ayrıca 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun m. 1 hükmünde belirli maddelerin uyuşturucu denetimine tabi olacağı öngörülmüş, aynı Kanunun 19. maddesinde birinci maddede sayılan uyuşturucu maddeler dışında zararlı olduğu tespit

---

[47] "*Bir maddenin uyuşturucu ya da uyarıcı etkisinin bulunduğu, laboratuvar olanakları bulunan ve bilimsel analiz yapabilen uzman kurum ya da kuruluşlar tarafından tespit edildikten sonra, bu maddenin TCK'nın 188. maddesi kapsamında uyuşturucu ya da uyarıcı madde olarak kabul edilebilmesi, diğer bir ifadeyle anılan suçun konusunu oluşturabilmesi için, ulusal ya da uluslararası herhangi bir metinde belirtilmesine veya suç tarihi itibarıyla Bakanlar Kurulu (09.07.2018 tarihinden itibaren ise Cumhurbaşkanı) kararıyla listeye alınmasına gerek yoktur. Bu bağlamda; bilirkişi incelemesi neticesinde uyuşturucu ya da uyarıcı madde olduğu belirlenen bir maddenin, hukuksal herhangi bir belgede isminin geçmemesi veya suç tarihi itibarıyla Bakanlar Kurulu listesinde (09.07.2018 tarihinden itibaren ise Cumhurbaşkanı kararında) yer almaması, böyle bir maddeyi tesirini bilerek alan, satan veya kullanan kişinin cezalandırılmasına engel olmayacaktır. Bu durum suçta kanunilik ilkesine de aykırı değildir. Sadece "uyuşturucu veya uyarıcı madde" ibaresine yer verip bu kavramlara ilişkin bir tanımlama yapılmayan, gerekçesinde ise uyuşturucu ya da uyarıcı etki yaparak kişilerde bağımlılık yaratan herhangi bir maddenin suçun konusu olabileceği açıklanan TCK'nın 188. maddesinde; uyuşturucu ya da uyarıcı madde imal ve ithal etmek, almak, satmak ve diğer seçimlik hareketler suç olarak belirlenerek yaptırıma bağlandığı için belirlilik ilkesine aykırı bir durum da bulunmamaktadır.*" (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 609-10/245, 21.11.2022, ayrıca bkz. Kangal (n 18) 75). Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun ilgili kararındaki yaklaşım doktrinde de savunulmuştur. Bkz. Koca ve Üzülmez (n 40) 840, 841; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (15. Baskı, Legem Yayınevi 2024) 496.

[48] Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 1988 Konferans Genel Kurulu. Türkiye ilgili Sözleşmeyi 22/11/1995 tarihinde kabul etmiş, 22/11/1995 tarih ve 22474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylamıştır. Bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc078/kanuntbmmc078/kanuntbmmc07804136.pdf; 12 Aralık 2025. Sözleşmeyle ilgili kapsamlı değerlendirme için bkz. Yokuş Sevük (n 17) 61.

edilen maddelerin de Cumhurbaşkanı kararıyla bu kanun hükümlerine tabi olabileceği öngörülmüştür.

Belirtmek gerekir ki maddenin yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı niteliği olması maddenin suça konu olabileceğini kabul bakımından yeterli değildir[49]. Örneğin uyarıcı niteliği haiz bir enerji içeceğinin veya kahvenin tüketilmesi TCK m. 191 kapsamında değerlendirilemeyecektir. Dolayısıyla suça konu olduğundan şüphelenilen bir maddenin niteliğinin tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırılmalıdır[50].

4. Fiil

TCK m. 191'de fiil, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kabul edilmesi, satın alınması, bulundurulması ve kullanılması olmak üzere seçimlik hareketler olarak öngörülmüştür[51]. Seçimlik hareketli suçlarda, tipte yer alan hareketlerden herhangi birinin gerçekleştirilmesi durumunda suç işlenmiş sayılacaktır. Seçimlik hareketlerden birden fazlasının gerçekleştirilmesi, suçun birden fazla kez işlendiği anlamına da gelmemektedir[52]. Örneğin failin kullanmak amacıyla uyuşturucu maddeyi satın alması, bir süre bulundurması, ardından da kullanması halinde tek bir suç söz konusu olacaktır.

Satın alma, satılan eşyanın bir bedel karşılığında mülkiyetinin iktisap edilmesidir. Dolayısıyla TCK m. 191 bakımından satın alma bir bedel karşılığında uyuşturucu veya uyarıcı maddenin devralınmasıdır[53]. Satın almak suretiyle işlenen fiilin tamamlanması için uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin teslimi, maddenin failin hakimiyet alanına

---

49 Yokuş Sevük (n 17) 127; Ateş (n 30) 63.

50 Yokuş Sevük (n 17) 128; Ateş (n 30) 64; Berkün (n 18) 141; İşten (n 23) 345; Koç (n 24) 1150.

51 Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 909; Yokuş Sevük (n 18) 725; Koca ve Üzülmez (n 40) 850; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 832; Hafızoğulları ve Özen (n 22) 112; İşten (n 23) 348; Erdener Yurtcan ve Begüm İrtiş, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları* (7. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2022) 571; Ümit (n 32) 156; Berkün (n 18) 145; Çetin (n 33) 1378.

52 Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (11. Baskı, Beta Yayıncılık 2020) 267–268; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (24. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 216; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 189; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 123.

53 Yokuş Sevük (n 18) 725, 726; Yokuş Sevük (n 17) 132; Bayraktar (n 31) 397; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 909; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 833; Çetin (n 33) 1379; İşten (n 23) 350.

geçirilmesi gerekmektedir[54]. Bu görüş "*Taşınır mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devri gerekir*" şeklindeki 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu[55] m. 763/1 hükmüyle de uyumludur.

Kabul etme, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bedelsiz olarak failin hakimiyet alanına geçmesiyle tüketme olanağını elde etmesidir[56]. Bu kapsamda kabul etme hareketinin tamamlanması bakımından da suça konu maddelerin faile teslim edilmiş olması gerekmektedir.

Bulundurma, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, failin tasarruf imkanı olacak şekilde fiili hakimiyetinde bulunması anlamına gelmektedir[57]. Failin suça konu maddeleri mutlaka üzerinde bulundurması gerekmemektedir. Fail maddeleri arabasında, iş yerinde, evinde de bulundurabilir. Burada önemli olan suça konu maddelere failin istediği zaman ulaşabilmesidir[58]. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulundurulması mütemadi suç niteliğindedir[59]. Fail suça konu maddeleri fiili hakimiyetinde bulundurduğu sürece fiil işlenmeye devam etmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılması ise maddenin etkilerini herhangi bir şekilde kullanıcı üzerinde göstermesi için gerçekleştirilen her türlü eylemdir. Suçun oluşması bakımından maddenin cinsi ve miktarı önem arz etmediği gibi enjekte etmek, içmek, solumak, yemek gibi herhangi bir şekilde kullanma hareketi icra edilebilir[60].

---

54 Bayraktar (n 31) 397; Yokuş Sevük (n 17) 132; Gökcan ve Artuç (n 32) 6685; İşten (n 23) 350.

55 Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 01.12.2001/24607.

56 Yokuş Sevük (n 18) 726; Yokuş Sevük (n 17) 133; Bayraktar (n 31) 397; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 909; Koca ve Üzülmez (n 40) 850; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 834; Gökcan ve Artuç (n 32) 6685; Çetin (n 33) 1382; İşten (n 23) 354.

57 Yokuş Sevük (n 18) 727; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 834; Koca ve Üzülmez (n 40) 850; Gökcan ve Artuç (n 32) 6686; Çetin (n 33) 1384; İşten (n 23) 355.

58 Yokuş Sevük (n 18) 727; Yokuş Sevük (n 17) 135; Ateş (n 30) 72–73; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 909; Bayraktar (n 31) 398; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 834; Soyaslan (n 47) 504.

59 Bayraktar (n 31) 399; Koca ve Üzülmez (n 40) 850; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 835; Gökcan ve Artuç (n 32) 6686; Ateş (n 30) 73; Çetin (n 33) 1393.

60 Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 909; Bayraktar (n 31) 395; Yokuş Sevük (n 18) 729; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 835; Gökcan ve Artuç (n 32) 6686; Koç (n 24) 1154; İşten (n 23) 357; Koç (n 24) 1154.

C. Tipikliğin Sübjektif Unsuru

TCK m. 191'deki suç kasten işlenebilecektir. Kabul etme, satın alma ve bulundurma hareketleri uyuşturucu veya uyarı maddenin kullanılması amacıyla icra edilmelidir. Dolayısıyla söz konusu seçimlik hareketler bakımından özel kast aranmaktadır[61]. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacı dışında satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması halinde TCK m. 191'deki suç oluşmayacaktır. Özellikle failin kullanma amacı bulunup bulunmadığı fiilin TCK m. 191 kapsamında mı TCK m. 188/3'teki uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu kapsamında mı olduğunun tespiti bakımından önem arz etmektedir. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi kullanımı için değil de başkalarına tedarik etmek için satın alması, kabul etmesi veya bulundurması halinde TCK m. 191'den dolayı değil, TCK m. 188/3'ten dolayı sorumluluğu gündeme gelecektir[62].

Kullanma hareketi genel kastla gerçekleştirilebilir. Failin kullandığı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı niteliğini bilmesi, kastın varlığı bakımından yeterlidir. Kullanılan maddenin bu nitelikte olduğu bilinmiyor ancak fail tarafından öngörülüyorsa suçun olası kastla işlendiği sonucuna ulaşılmalıdır[63]. Failin maddenin niteliğinde hataya düşerek, maddenin uyuşturucu veya uyarıcı niteliği olmadığını zannetmesi halinde TCK m. 30/1 kapsamında değerlendirilecek hatası sebebiyle kastı ortadan kalkacak ve suç oluşmayacaktır.

D. Hukuka Aykırılık

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir tedavi kapsamında tıbbi amaçlı kullanımı halinde tedavi görme hakkının icrası kapsamında hukuka uygun bir eylem

---

61 Bayraktar (n 31) 401–402; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 911; Yokuş Sevük (n 18) 732; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 836; İşten (n 23) 372; Kangal (n 18) 463; Soyaslan (n 47) 505. Aksi doğrultuda Hafızoğulları ve Özen (n 22) 114. Yazarlar kullanma dışındaki diğer seçimlik hareketlerin de genel kastla gerçekleştirilmesi gerektiği görüşündedirler. Gökcan ve Artuç (n 32) 6687. Gökcan ve Artuç ise kullanma amacının kastı hazırlayan saik niteliğinde olması sebebiyle özel kastın aranmadığı görüşündelerdir.

62 İşten (n 23) 353; Kangal (n 18) 464; Ateş (n 30) 99; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 911; Koca ve Üzülmez (n 40) 849, 852; Koç (n 24) 1145.

63 Yokuş Sevük (n 18) 732; Çetin (n 33) 1396.

gerçekleştirilmiş olacaktır[64]. Örneğin tıbbi kannabinoidlerin hekim tarafından oluşturulan reçeteyle alınarak kullanılması halinde fiil hukuka uygundur.

E. Kusurluluk

Kusurluluk bakımından üzerinde durulması gereken bağımlıların fail olduğu durumlardır. Madde kullanımının alışkanlık haline gelmesi halinde zamanla önce psikolojik sonra fizyolojik bağımlılık gündeme gelmektedir. Zamanla kişinin vücudu uyuşturucu veya uyarıcı maddeye karşı tolerans geliştirerek dozun arttırılması gereksinimi oluşturmaktadır. Kişi fizyolojik bağımlılık halinde maddeyi kullanmadığı veya toleransa rağmen dozu arttırmadığı takdirde yoksunluk belirtileri göstermeye başlamaktadır[65].

Failin uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olması halinde failin madde kullanımı artık iradi değildir, fizyolojik bir ihtiyaç niteliğindedir. Buna binaen bağımlı kişinin akıl hastası olarak değerlendirilmesi, kusur yeteneğinin bulunmaması sebebiyle cezalandırılmaması ve TCK m. 57/7'ye göre bu kişilere özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerekmektedir[66]. Burada ifade edilen bağımlılık, yoksunluk krizlerine de sebep olabilecek fizyolojik bağımlılıktır[67].

---

64 Bayraktar (n 31) 402; Yokuş Sevük (n 18) 739; Ateş (n 30) 110–111; Kangal (n 18) 468; Gökcan ve Artuç (n 32) 6695; Berkün (n 18) 159.

65 Aylin İlden Koçar, 'Madde Bağımlılığı Ile Başa Çıkmada Psikososyal Yöntemler' içinde Hasan Sınar (ed), *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele* (1. Baskı, Lale Yayıncılık 2015) 17; Sevda Anlı, 'Uyuşturucu Kullanımının Maliyeti' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (edt), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024) 25–26; Kangal (n 18) 400; Karakartal (n 19) 616.

66 Centel, Zafer ve Çakmut (n 52) 734; Koca ve Üzülmez (n 52) 344; Alpaslan (n 14) 99. Bu noktada uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi altındayken işlenen suçlar bakımından ayrıca TCK m. 34'e göre ayrı bir değerlendirme yapılması gerektiği de ifade edilmektedir. Bkz. Mehmet Emre Yıldız, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2020) 208. Soyaslan da benzer şekilde uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, fiili işlediği anda suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilmesi ve davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunması halinde suçtan dolayı cezalandırılacağını ileri sürmüştür. Bkz. Soyaslan (n 47) 506. Doktrinde ayrıca TCK m. 191'in TCK m. 57/7'ye göre öncelikli olarak uygulanması gerektiği de ifade edilmiştir. Bkz. Öztürk ve Erdem (n 52) 607.

67 Özgenç (n 52) 491; Alpaslan (n 14) 100.

II. KULLANMAK İÇİN UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SATIN ALMAK, KABUL ETMEK VEYA BULUNDURMAK YA DA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE KULLANMAK SUÇUNUN GELİŞİMİ

A. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu Dönemi

765 sayılı Türk Ceza Kanunu[68] ("mTCK") 13 Mart 1926 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak 1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir[69]. mTCK m. 404'te uyuşturucu madde kullanma suçu 404. maddede düzenlenmişti. İlgili madde toplam beş kez değişikliğe uğramıştır[70].

Maddenin ilk halinde uyuşturucu maddenin bulundurulması veya toplu olarak kullanılması suç olarak düzenlenmişti. Yaptırım 2 aydan 6 aya kadar hapis ve 5 liradan 50 liraya kadar ağır para cezası olarak öngörülmüş olup maddenin ikinci fıkrasında hafifletici sebeplerinde varlığı halinde yalnızca para cezasına hükmolunabileceği düzenlenmişti. Ayrıca 405. maddede kullanan kişilerin alışkanlıklarının iptila derecesine varması halinde bu kişiler hakkında altı aydan az olmamak üzere hastanede iyileşinceye kadar tedavi altına alınmaları öngörülmüştü[71]. İptila ruhsal ve fiziksel bir bağımlılıktır ve bir tür akıl hastalığı olarak kabul edilmekteydi[72].

---

68 Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 765, Kabul Tarihi: 01.03.1926, RG 13.03.1926/320.

69 13 Mart 1926 tarihli ve 320 sayılı Resmi Gazete. Resmi Gazetenin ilgili sayısının Osmanlıca yayımlanması sebebiyle hükmün Türkçesi için bkz. Erol Cihan ve Feridun Yenisey, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları* (4. Baskı, Beta Yayıncılık 1994) 634.

70 Değişikliklerle ilgili değerlendirmeler için ayrıca bkz. Yokuş Sevük (n 17) 94–95; Kangal (n 18) 411–414.

71 **01/03/1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu Kanun m. 404:**

(1) Yukarıdaki maddede yazılı şeyleri her ne suretle olursa olsun verenler, alanlar veya bir yere toplanarak kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis olunur ve beş liradan elli liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahküm edilir.

(2) Cezayı hafifletecek sebepler bulunduğu takdirde kullananlar hakkında yalnız ağır cezayı nakdi hüküm edilebilir.

72 Özlem Yenerer Çakmut, 'Türk Ceza Kanunu'na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm', *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı* (1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004) 234–235; Bayraktar (n 31) 394.

2275 sayılı Kanun[73] ile 1933 yılında gerçekleştirilen değişiklik[74] neticesinde hafifletici sebeplerin varlığı halinde yalnızca para cezasına mahkumiyet imkanı ortadan kaldırılmış ve 405. maddede düzenlenen kişilerin alışkanlıklarının iptila derecesine varması hali 404. maddenin ikinci fıkrasına alınmıştır. Ayrıca para cezasının üst sınırı 50 liradan 100 liraya çıkartılmıştır.

3038 sayılı Kanun[75] ile 1936 yılında mTCK m. 404 bir kez daha değişikliğe[76] uğramıştır. Bu değişiklik neticesinde toplu veya bireysel kullanım ayrımı kaldırılarak maddenin kullanılması suç halinde getirilmiştir. Böylece bireysel kullanım da suç kapsamına alınmıştır.

İlgili madde 4055 sayılı Kanun[77] ile 1941 yılında da değiştirilmiş ve değişiklik[78] neticesinde mükerrirler hakkında "*ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve altı aydan*

---

[73] Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun, Kanun Numarası: 2275, Kabul Tarihi: 08.06.1933, RG 30.06.1933/2432.

[74] **08/06/1933 tarih ve 2275 sayılı Kanun ile değişik 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 404:**

(1) 403 üncü maddede yazılı şeyleri bir yere toplanarak kullananlar veya bu maksatla yanında bulunduranlar ikiaydan altı aya kadar hapis ve beş liradan yüz liraya kadar ağır para cezasına mahküm edilir.

(2) 403 üncü maddede yazılı şeyleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise altı aydan noksan olmamak şartiyle salahı tıbben tebeyyün edilinceye kadar hastanede tevkif ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmıyan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevkedilir.

[75] Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun, Kanun Numarası: 3038, Kabul Tarihi: 11.06.1936, RG 23.06.1936/3337.

[76] **11/6/1936 tarih ve 3038 sayılı Kanun ile değişik 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 404:**

(1) 403 üncü maddede yazılı şeyleri kullananlarveya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahküm edilirler.

(2) Bunları kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise altı aydan eksik olmamak şartile, salahı tıbben tebeyyün edinceye kadar, hastanede tevkif ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmıyan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevkedilir.

[77] Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun, Kanun Numarası: 4055, Kabul Tarihi: 02.06.1941, RG 06.06.1941/4827.

[78] **02/06/1941 tarih ve 4055 sayılı Kanun ile değişik 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 404:**

(1) Uyuşturucu maddeleri kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahküm edilirler.

(2) Mükerrirler hakkında hapis ve para cezasından başka ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve altı aydan aşağı olmamak üzere sürgün cezası da verilir.

(3) Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise tıbben salahı tebeyyün edinceye kadar hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevkedilir.

aşağı olmamak üzere sürgün cezası" verilmesi de öngörülmüştür. Suçun konusuyla ilgili 403. maddeye atıf verilmesi yerine "uyuşturucu maddeler" kavramı 404. maddeye alınmıştır. Ayrıca maddeye eklenen 4. fıkrada madde kullanımları iptila derecesine varanların, tedavilerinden sonra altı ay sürgün cezasına mahkum edilebilecekleri öngörülmüştür.

1953 yılında 6123 sayılı Kanun[79] ile gerçekleştirilen değişiklik[80] neticesinde mTCK m. 404/1 hükmüne uyuşturucu maddenin mahsus bir yerde tedariki, maddenin kullanımını kolaylaştırma, maddeleri çocuklara veya aklen melül olanlara ve müptelalara verenlerin 403. maddeye göre cezalandırılacağı ve cezanın altıda biri oranında ağırlaştırılacağı öngörülmüştür. Uyuşturucu madde kullanımı ise maddenin ikinci fıkrasına alınmış, ancak "*iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para*

(4) Uyuşturucu maddeleri kullanmağı iptila derecesine vardıranlar hakkında, hastanede salah bulduklarından sonra infaz edilmek üzere, altı ay sürgün cezası da hükmolunabilir.

[79] Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 6123, Kabul Tarihi: 09.07.1953, RG 15.07.1953/8458.

[80] **09/07/1953 tarih ve 6123 sayılı Kanun ile değişik 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 404:**

(1) 1. Mahsus bir yerde tedariki ile veya başka surette bir veya daha ziyade kimseleri celbederek uyuşturucu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıranlarla bu maddeleri 18 yaşını bitirmiyen küçüklere veya görülür şekilde aklen malül olanlara veya müptelalarına verenler hakkında 403 üncü maddenin 3 ve 4 üncü bentlerinde yazılı cezalar altıda bir nispetinde artırılarak hükmolunur.

(2) 2. Uyuşturucu maddeleri kullananlarla bu maksatla yanında bulunduranlar üç seneden beş seneye kadar hapis ve 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahküm edilirler.

(3) Mükerrirler hakkında hapis ve para cezasından maada istihsal mıntakaları dışında ve polis teşkilatı bulunan kaza merkezlerinden birinde infaz edilmek ve bu müddet içinde emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmak ve bir seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası da verilir.

(4) Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde ise salahı tıbben tebeyyün edinceye kadar hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Hastane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevkedilirler.

(5) Alışkanlığı iptila derecesine vardırdığı tıbben tesbit edilenlerin hastanede muhafaza ve tedavilerine salahiyetli mahkemece tahkikatın her safhasında karar verilebilir.

(6) Uyuşturucu maddeler alışkanlığını iptila derecesine vardıranlar hakkında altı aydan bir seneye kadar emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmak cezası da hükmolunur.

(7) 3. 403 üncü madde ile bu maddede yazılı cürümlerden birine iştirak etmiş olan kimse resmi makamlar tarafından haber alınmadan evvel keyfiyeti ve cürüm ortaklarını ve uyuşturucu maddeleri sakladığı veya imal eylediği yerleri mercilerine haber vererek bunların yakalanmalarını ve elde edilmelerini kolaylaştırırsa fiiline terettüp eden cezadan muaf tutulur.

(8) Bu cürümler haber alındıktan sonra cürmün meydana çıkmasına veya şeriklerinin yakalanmasına hizmet ve yardım eden kimseler hakkında idam cezası on beş ve müebbet ağır hapis cezası on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse çevrilebilir ve diğer cezalar yarıya indirilebilir

cezası" olarak öngörülen yaptırım "*üç seneden beş seneye kadar hapis ve 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası*" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca sürgün cezasının yanı sıra mükerrirler hakkında genel güvenlik gözetimi altına bulundurulma tedbiri de öngörülmüştür. Alışkanlığı iptila derecesine varmış olanlar bakımından ise sürgün cezası yerine altı aydan bir seneye kadar genel güvenlik gözetimi altına bulundurulma tedbiri öngörülmüştür. Bunların yanı sıra ayrıca resmi mercilerce haber alınmadan önce, durumu ve suç ortakları ile uyuşturucu maddelerin bulunduğu saklandığı veya imal edildiği yeri resmi mercilere bildiren kişilerin cezadan muaf tutulmaları, resmi merciler tarafından haber alındıktan sonra bildirimde bulunulması halinde cezada indirim yapılması imkanı getirilmiştir.

765 sayılı TCK m. 404 son kez 1991 yılında 3756 sayılı Kanun[81] ile değişikliğe[82] uğramıştır. Bu değişiklik neticesinde "*üç seneden beş seneye kadar hapis ve 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası*" olarak öngörülmüş hapis cezası hafifletilerek "*bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası*" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasında soruşturma başlamadan evvel kişinin yetkili mercilere başvurarak tedavi ettirilmesini istemesi halinde kullanma fiili nedeniyle kovuşturma yapılmayacağı öngörülmüştür. Cezanın indirilmesi ve kaldırılmasına ilişkin hükümler ise 405. maddeye alınmıştır. Bunların yanı sıra genel güvenlik gözetimi altında bulundurma ve sürgün cezası ortadan kaldırılmıştır. Belirtmek gerekir ki sürgün cezası 1991 yılındaki bu

[81] 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun, Kanun Numarası: 3756, Kabul Tarihi: 06.06.1991, RG 14.06.1991/20901.

[82] **06/06/1991 tarih ve 3756 sayılı Kanun ile değişik 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 404:**

(1) Özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıranlar ile bu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklere veya aklen malullere veya müptela olan kişilere verenler hakkında 403 üncü maddenin 5 ve 6 numaralı fıkralarında yazılı cezalar altıda biri oranında artırılarak hükmolunur.

(2) Uyuşturucu maddeleri kullananlar ile bu maksatla yanında bulunduranlara, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Uyuşturucu madde kullanan kimse, hakkında herhangi bir tahkikata girişilmeden resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isteyecek olursa, kullanma fiilinden dolayı hakkında kovuşturma yapılmaz.

(4) Uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salahı tıbben anlaşılıncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Bu kimselerin hastanede muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemece tahkikatın her safhasında da karar verilebilir.

değişiklikle değil, 13/07/1965 tarih ve 647 sayılı Kanunun geçici 2. maddesiyle kaldırılmıştır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki ilgili değişiklikler incelendiği takdirde Kanunun yürürlüğe girdiği ilk yıllarda uyuşturucu madde kullanılmasıyla ilgili 404. madde sıklıkla değiştirilmiş, zaman içerisinde cezalar ciddi oranda ağırlaştırılmıştır. 1953 yılından sonra suçla ilgili etkin pişmanlık ve genel güvenlik gözetiminin getirilmesinin ardından yaklaşık 40 sene değişikliğe gidilmemiştir. Ancak sonra 1991 yılında gerçekleştirilen değişiklikle cezalar hafifletilmiştir.

B. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Dönemi

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde düzenlenmektedir. Yürürlüğe girmesinin ardından kanun hükmü altı kez değişikliğe uğramıştır.

1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı konusunda suç politikasında ciddi bir değişime gidilmiştir. TCK m. 191'in 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren ilk halinde[83] kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı

[83] **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bitkileri yetiştiren kişi, bu fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur.

(3) Hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişi, belirlenen kurumda uygulanan tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmakla yükümlüdür. Hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir. Bu uzman, güvenlik tedbirinin uygulama süresince, kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunur ve yol gösterir; kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime verir.

(4) Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle devam olunur. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Ancak, bu durumda süre üç yıldan fazla olamaz.

(5) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı hükmolunan ceza, ancak tedavi ve

madde satın almak, kabul etmek ve bulundurmak suç olarak düzenlenmesine karşılık madde kullanımı hükümdeki seçimlik hareketler arasında yer almamıştır. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin denetimli serbestlik ve tedaviye tabi tutulacağı TCK m. 191/2'de düzenlenmiştir. Burada denetimli serbestlik ve tedavi zorunlu bir uygulama şeklinde öngörülmüştür. TCK m. 191'den dolayı mahkumiyet hükmüyle birlikte tedbir ve tedaviye hükmedilebilecektir. Ayrıca 765 sayılı mülga Kanundan farklı olarak tedaviye hükmedilmesi bakımından alışkanlığın iptila derecesine varması gibi bir kriter[84], 5237 sayılı Kanunda aranmamıştır. Söz konusu kanun koyucunun kullanıcının cezalandırılmasından ziyade uyuşturucu maddeden arındırılarak topluma kazandırılması yönünde benimsediği suç politikasının bir yansımasıdır[85]. Madde gerekçesinde bu husus "*Madde metninde, izlenen suç politikası gereği olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak değil, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, aslında tedavi ve terapiye ihtiyaç duyan bir kişidir. Bu nedenle, maddenin ikinci fıkrasında, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulması gerektiği kabul edilmiştir*" şeklinde ifade edilmiştir.

Kanaatimizce uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananlara yönelik bu yaklaşım, 765 sayılı Kanuna hakim yaklaşıma nazaran daha yerindedir[86]. Gerçekten de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananların cezalandırılmasından ziyade bu kişilerin belirli yöntemlerle denetim altında bulundurulması, gerektiğinde tedaviye tabi tutulması sonraki kullanımları engellemek bakımından daha yerindedir. Buna karşılık düzenlemedeki belirsizlikler nedeniyle maddede zaman içerisinde değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmaması halinde infaz edilir. Kişi etkin pişmanlıktan yararlanmışsa, davaya devam olunarak hakkında cezaya hükmolunur.

84 Yenerer Çakmut (n 72) 236.

85 Berkün (n 18) 135; Ateş (n 30) 182; Koca ve Üzülmez (n 40) 846.

86 Aynı doğrultuda İşten (n 23) 335.

2. 5377 Sayılı Kanun Değişikliği

1 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin hemen ardından 5377 sayılı Kanun[87] ile değiştirilmiştir[88]. İlgili Kanun 29 Haziran 2005'te kabul edilmiş ve 8 Temmuz 2005'te yürürlüğe girmiştir. TCK m. 191 hükmünün ilk fıkrasındaki "*Kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bitkileri yetiştiren kişi, bu fıkra hükmüne göre cezalandırılır*" şeklindeki suç madde metninden çıkartılmıştır. Bunun yanı sıra ikinci fıkrada yapılan değişiklikle, denetimli serbestlik tedbirinin yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarıyla ilgili değil, ayrıca kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında da uygulanacağı öngörülmüştür. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcıları için hem denetimli serbestliğe hem de tedaviye; buna karşılık kullanıcı olmayıp birinci fıkradaki suçu işleyenler hakkında yalnızca denetimli serbestliğe hükmolunacağıdır. Böylece kanun koyucu

[87] Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 5377, Kabul Tarihi: 29.06.2005, RG 08.07.2005/25869.

[88] **5377 sayılı Kanun ile değişik TCK m. 191 – Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur.

(3) Hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişi, belirlenen kurumda uygulanan tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmakla yükümlüdür. Hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir. Bu uzman, güvenlik tedbirinin uygulama süresince, kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunur ve yol gösterir; kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hakime verir.

(4) Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle devam olunur. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Ancak, bu durumda süre üç yıldan fazla olamaz.

(5) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı hükmolunan ceza, ancak tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmaması halinde infaz edilir. Kişi etkin pişmanlıktan yararlanmışsa, davaya devam olunarak hakkında cezaya hükmolunur.

kullanıcı olanlar ile olmayanlar arasında uygulanacak tedbirlerin farklılaştırılması yoluna gitmiştir[89].

Gerek TCK m. 191'in ilk hali gerekse 5377 sayılı Kanun ile değişik hali bakımından uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı suç olarak düzenlenmemesine karşın ikinci fıkrada kovuşturma sonucuna denetimli serbestliğe hükmedileceğinin öngörülmesi de tartışma yaratmıştır. Zira tipte suç olarak tarif edilmeyen bir fiille ilgili denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi, bir anlamda bu fiilin yargılamaya konu olması sorunludur. TCK m. 191/2 hükmünde suçun değil bir güvenlik tedbiri olarak yaptırımın düzenlendiği, maddeyi kullanan kişinin de hukuken tasvip edilmeyen bir fiili gerçekleşmesi sebebiyle hakkında TCK m. 191/2'ye göre tedavi ve denetimli serbestlik şeklindeki bir güvenlik tedbirine hükmolunacağı belirtilmiştir[90].

3. 5560 Sayılı Kanun Değişikliği

TCK m. 191, 6 Aralık 2006 tarihinde kabul edilerek 19 Aralık 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun[91] m. 7 ile tekrar değiştirilmiştir[92]. Bu 5560 sayılı

---

89 Gökcan ve Artuç (n 32) 6678.

90 Yokuş Sevük (n 17) 99–100.

91 Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Kanun Numarası: 5560, Kabul Tarihi: 06.12.2006.1933, RG 19.12.2006/26381.

92 **5560 sayılı Kanun ile değişik TCK m. 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçtan dolayı açılan davada mahkeme, birinci fıkraya göre hüküm vermeden önce uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine karar verebilir.

(3) Hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilen kişi, belirlenen kurumda uygulanan tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmakla yükümlüdür. Hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir. Bu uzman, güvenlik tedbirinin uygulama süresince, kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunur ve yol gösterir; kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

(4) Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle devam olunur. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Ancak, bu durumda süre üç yıldan fazla olamaz.

Kanun ile gerçekleştirilen temel değişiklik denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye hükümle birlikte değil, kamu davasının açılmasından sonra karar verilebilecek olmasıdır. Ancak TCK m. 191/6'da aynı zamanda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, suça konu maddeyi kabul etmek, satın almak ve bulundurmak suçundan dolayı cezaya hükmedildikten sonra da tedaviye veya denetimli serbestliğe hükmedilebileceği öngörülmüştür. Bu kapsamda uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulunduran, kabul eden veya satın alan ya da kullanan kişi hakkında kamu davasının açılmasıyla tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilebilecektir. Ancak TCK m. 191/6'da kamu davasının açılmasından sonra bunlara karar verilmemiş olması halinde failin, cezaya hükmedilmesinden sonra da tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulabileceği öngörülmüştür. Bir diğer ifadeyle TCK m. 191/6 uyarınca eğer kişi hakkında kamu davası açıldıktan sonra halihazırda tedavi ve denetimli serbestliğe karar verilmişse, cezaya hükmolunduktan sonra ayrıca tedavi ve denetimli serbestliğe karar verilemeyecektir.

5560 sayılı Kanun ile getirilen önemli bir değişiklik de kişinin, denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye tabi tutulmasının hakimin takdirine bırakılmasıdır. Maddenin önceki halinde kullanan kişi hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine, kullanmamış olmakla birlikte kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulunduran, kabul eden veya satın alan kişi hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması zorunluydu. Özellikle ilk defa deneme amaçlı uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanan bir kişinin tedaviye ihtiyacı olmadığı açıktır. Buna bağlı olarak her uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımında, kişinin ihtiyacı olmamasına karşın tedaviye tabi tutulması yönündeki hükmün değişmesi yerinde olmuştur[93].

---

(5) Tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranan kişi hakkında açılmış olan davanın düşmesine karar verilir. Aksi takdirde, davaya devam olunarak hüküm verilir.

(6) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı cezaya hükmedildikten sonra da iki ilâ dördüncü fıkralar hükümlerine göre tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulabilir. Bu durumda, hükmolunan cezanın infazı ertelenir. Ancak, bunun için kişi hakkında bu suç nedeniyle önceden tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilmemiş olması gerekir.

(7) Kişinin mahkûm olduğu ceza, tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranması halinde, infaz edilmiş sayılır; aksi takdirde, derhal infaz edilir.

[93] Aksi doğrultuda Arzu Balan, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçunun Suç ve Ceza Politikası Bakımından Değerlendirilmesi' içinde Adem Sözüer (ed), *8. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali "Ceza Hukuku ve Sağlık Perspektifinden Uyuşturucu Sorunu" Tebliğler* (1. Baskı, On İki

5560 sayılı Kanun ile değişik TCK m. 191 bakımından sorunlu bir nokta maddenin ikinci fıkrasındaki "bu suçtan dolayı açılan dava" ibaresidir. Bu düzenleme TCK m. 191/1'de uyuşturucu kullanımı suç teşkil eden seçimlik hareketler arasında sayılmamasına karşın bir dava açılabileceği izlenimi oluşturmaktadır[94].

4. 6217 Sayılı Kanun Değişikliği

31 Mart 2011'de kabul edilen 14 Nisan 2011'de yürürlüğe giren 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[95] m. 20 ile TCK m. 191/2 hükmüne denetimli serbestlik ve tedavi sürecinde kamu davasının akıbetiyle ilgili bir cümle eklenmiştir. Bu değişiklikle uygulamada kamu davasının açılmasından sonra denetimli serbestlik ve tedavi süresince yargılamaya devam edilip edilmeyeceği yönünde ortaya çıkan sorunların giderilmesi amaçlanmıştır[96]. Bu doğrultuda TCK m. 191/2 hükmüne denetimli serbestlik tedbiri ve tedaviye karar verilmesiyle ilgili olarak "*Bu karar, durma kararının hukuki sonuçlarını doğurur*" şeklinde bir cümle eklenerek uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümlenmesi amaçlanmıştır. Böylece sanık hakkında denetimli serbestlik ve tedavi süresince kamu davası duracaktır. Sanık denetimli serbestlik tedbirlerine uyar veya tedavi olursa hakkındaki dava TCK m. 191/5'e göre düşecektir. Ancak tedbirlere uymaz veya tedavi olmazsa yargılamaya devam edilecektir.

5. 6545 Sayılı Kanun Değişikliği

TCK m. 191'deki düzenleme, 18 Haziran 2014 tarihli ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[97] ile madde başlığı da

---

Levha 2022) 165. Yazar tedavinin Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılmasını, TCK m. 191'deki suç ve ceza politikasıyla tutarsız olduğunu belirtmektedir.

94 Yokuş Sevük (n 17) 102.

95 Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 6217, Kabul Tarihi: 31.03.2011, RG 14.04.2011/27905.

96 Madde gerekçesinde de bu husus "*Maddeyle Türk Ceza Kanununun 191 inci maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılarak uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu değişikliğin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 223 üncü maddesinin sekizinci fıkrasıyla birlikte ele alınması gerekmektedir*" şeklinde ifade edilmiştir.

97 Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 6545 Kabul Tarihi: 18.06.2014, RG 28.06.2014/29044.

dahil olmak üzere tamamen değiştirilmiştir[98]. Seçimlik hareketler arasında uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak da eklenmiş, madde başlığı da buna göre güncellenmiştir. Ayrıca "*bir yıldan iki yıla kadar*" olan hapis cezası "*iki yıldan beş yıla kadar*" olacak şekilde arttırılmıştır. Aslında madde kullanımının seçimlik hareketlere dahil edilmesi ve cezaların ciddi şekilde ağırlaştırılması şeklindeki değişiklikler,

[98] **6545 sayılı Kanun ile değişik TCK m. 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturmada şüpheli hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı, bu durumda şüpheliyi, erteleme süresi zarfında kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranmadığı veya yasakları ihlal ettiği takdirde kendisi bakımından ortaya çıkabilecek sonuçlar konusunda uyarır.

(3) Erteleme süresi zarfında şüpheli hakkında asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süre Cumhuriyet savcısının kararı ile üçer aylık sürelerle en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerek görülmesi hâlinde denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir.

(4) Kişinin, erteleme süresi zarfında;

a) Kendisine yüklenen yükümlülüklere veya uygulanan tedavinin gereklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi,

b) Tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması,

c) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması,

hâlinde, hakkında kamu davası açılır.

(5) Erteleme süresi zarfında kişinin kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, dördüncü fıkra uyarınca ihlal nedeni sayılır ve ayrı bir soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmaz.

(6) Dördüncü fıkraya göre kamu davasının açılmasından sonra, birinci fıkrada tanımlanan suçun tekrar işlendiği iddiasıyla açılan soruşturmalarda ikinci fıkra uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez.

(7) Şüpheli erteleme süresi zarfında dördüncü fıkrada belirtilen yükümlülüklere aykırı davranmadığı ve yasakları ihlal etmediği takdirde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

(8) Bu Kanunun;

a) 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti,

b) 190 ıncı maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma,

suçundan dolayı yapılan kovuşturma evresinde, suçun münhasıran bu madde kapsamına girdiğinin anlaşılması hâlinde, sanık hakkında bu madde hükümleri çerçevesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir.

(9) Bu maddede aksine düzenleme bulunmayan hâllerde, Ceza Muhakemesi Kanununun kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin 171 inci maddesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin 231 inci maddesi hükümleri uygulanır.

maddenin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kabul edildiği halindeki yaklaşımdan uzaklaşıldığını da göstermektedir[99]. Zira maddenin ilk halinde kullanıcıların cezalandırılmasından ziyade tedavi edilmesi gerektiği temeline dayanılmış ve bu nedenle madde kullanımına seçimlik hareketler arasında yer verilmemişti. Cezanın ağırlaştırılmasının amacı ise değişiklik kanunu madde gerekçesinde "*bu suçla daha etkin mücadele etmek ve toplumu uyuşturucuya karşı korumak*" şeklinde gösterilmiştir. Bu husus da belirttiğimiz yaklaşım farklılaşmasıyla ilgilidir. Ayrıca korunan hukuksal değer bahsinde belirttiğimiz üzere bireysel kullanıcıların cezalandırılması ve toplumun uyuşturucuya karşı korunması arasındaki bağlantı oldukça zayıftır. Toplumun korunması bakımından suçun tek fonksiyonu, genel önlemeye yönelik olabilir. Ancak kullanıcının cezalandırılması yerine denetimli serbestlik tedbiri ve tedaviye tabi tutulmasının genel önlemeye ne derece katkı sağlayabileceği de tartışmalıdır. Dolayısıyla cezanın ağırlaştırılarak toplumun korunması ve kullanıcıların öncelikli olarak denetimli serbestliğe ve tedaviye tabi tutulacakları yönündeki yaklaşım da kendi içerisinde çelişkili olacaktır[100].

6545 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen bir diğer temel değişiklik, denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi kararının, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından verileceğinin öngörülmesidir. Denetimli serbestlik ve tedaviye maddenin ilk halinde hükümle birlikte karar verileceği düzenlenmişken, sonraki değişikliklerde kamu davasının açılması sonrasında hakim tarafından karar verilebileceği öngörülmüştü. 6545 sayılı Kanun ile denetimli serbestlik ve tedaviye soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından karar verileceği yönünde değişikliğe gidilmiştir. Madde gerekçesinde

[99] Benzer doğrultuda Koca ve Üzülmez (n 40) 848; Balan (n 93) 141; Yurtcan ve İrtiş (n 51) 572. Yokuş Sevük ise bu değişiklik öncesinde de düzenlemenin, kişi tarafından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanımını önlemeyi içerdiğini, dolayısıyla kullanmanın da düzenleme kapsamında olduğu görüşündeydi. Bkz. Yokuş Sevük (n 17) 104. Buna bağlı olarak yazar sonraki tarihli eserinde, ilgili değişiklikle kullanmanın seçimlik hareketler arasına alınmasını kanunilik prensibi bakımından yerinde bulmuştur. Bkz. Yokuş Sevük (n 18) 728, 729.

[100] Söz konusu değişiklik, cezanın caydırıcılık fonksiyonunun önde tutulmasının tercih edildiği şeklinde yorumlanmıştır. Bkz. İşten (n 23) 336. Doktrinde de yüksek ceza miktarlarıyla ilgili olarak uyuşturucu madde kullanımının suç olarak düzenlendiği Avrupa Birliği ülkelerinde az miktarda uyuşturucu maddeyle yakalanan kişilerin düşük cezalar almalarının mümkün olduğu ve öncelikle bu kişilerin topluma kazandırılmasının amaçlandığı ifade edilmektedir. Bkz. Şerif Ahmet Öztürk, 'Suç Politikası Bakımından Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları' (2021) 14 Suç ve Ceza Dergisi 885, 886.

ilgili değişikliğin "*uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında tedavi işlemlerine bir an önce başlanabilmesi*" için gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Doktrinde de değişiklik öncesinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanabilmesi için kamu davasının açılması gerektiği, dolayısıyla gecikme sebebiyle denetimli serbestlik ve tedavi tedbirinden gerekli faydanın sağlanamadığı ifade edilmiştir[101]. Bunun yanı sıra değişikliğin bir sebebi de aynı kişi hakkında birden fazla tedbir kararı verilmesi olarak ifade edilmiştir[102]. Değişiklikle de denetimli serbestlik kararının hızlı şekilde verilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir[103]. Kanaatimizce burada en azından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu[104] m. 109 vd. hükümlerinde adli kontrol tedbiriyle ilgili güvencelerin, ve özellikle hakim kararı güvencesinin sağlanması gerekmektedir[105].

Denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye soruşturma aşamasında karar verildiği için, tedbir ve tedavi sürecinin beklenmesi aşaması kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu üzerine inşa edilmiştir. TCK m. 191/2'de, CMK m. 171'deki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği öngörülmüştür.

Şüpheli, erteleme süresi zarfında ayrıca denetimli serbestlik tedbiri ve/veya tedaviye tabi tutulacaktır. Değişiklik öncesinde TCK m. 191/2'de karar verilebileceği yönünde takdiri olan bu uygulama, değişiklikle karar verilir şeklindeki düzenleme ile denetimli serbestlik tedbiri bakımından zorunlu hale gelmiştir[106]. Denetimli serbestlikle birlikte kullanıcı bakımından uygulanacak tedavi tedbiri ise ihtiyari hale gelmiştir[107].

TCK m. 191/3 uyarınca denetimli serbestlik süresi en az bir yıldır ve bu süre Cumhuriyet savcısının kararıyla üçer aylık sürelerle bir yıl daha uzatılabilir. Dolayısıyla

[101] Kangal (n 18) 529; İşten (n 23) 401.

[102] Gökcan ve Artuç (n 32) 6679; İşten (n 23) 337.

[103] Murat Kalkan, 'Denetimli Serbestlik Sistemi Ile Madde Bağımlılarının Rehabilitasyonuna Yönelik Uygulamalar' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (edt), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024) 124.

[104] Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 04.12.2004, RG 17.12.2004/25673.

[105] Aynı doğrultuda İşten (n 23) 402–403.

[106] Bayraktar (n 31) 389; Tezcan, Erdem ve Önok (n 30) 907.

[107] Ateş (n 30) 191.

kamu davasının açılması beş yıl süreyle ertelenmekte ancak bu süre zarfında denetimli serbestlik süresi en fazla iki yıl olabilmektedir.

6545 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişiklik sonucunda denetimli serbestlik tedbiri ve tedaviye soruşturma aşamasında karar verileceği için TCK m. 191/7'da tedbir ve tedavi kapsamındaki yükümlülüklerine uygun davranan şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği öngörülmüştür.

TCK m. 191/8'de fiilin TCK m. 191'deki suçu oluşturduğunun kovuşturma aşamasında anlaşılması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verileceği düzenlenmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıyla birlikte denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye karar verilebilecektir.

Maddedeki değişikliklerin ayrıca denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi kararı sonrasında çeşitli sebeplerle kamu davasının açılabilmesi bakımından da incelenmesi gerekmektedir. Bu noktada bir yenilik, TCK m. 191/2'de Cumhuriyet savcısının, şüpheliyi erteleme süresi zarfında yükümlülüklere uygun davranmaması halinde veya yasakları ihlal etmesi halinde ortaya çıkacak sonuçlarla ilgili uyarmasıdır.

TCK m. 191/4'te kamu davasının açılmasının ertelenmesi süre zarfında kişinin, denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi yükümlülüklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi, tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kullanması veya bulundurması ya da bu maddeleri kullanması halinde kamu davasının açılacağı öngörülmüştür.

TCK m. 191/5'te de erteleme süresi içerisinde kişinin kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması halinde ihlal nedeni sayılacağı, ancak sonraki bu fiilinin ayrı bir soruşturma ya da kovuşturma konusu yapılmayacağı düzenlenmiştir. Bu bakımdan kişi denetim süresi içerisinde tekrar TCK m. 191'deki suçu işlerse, bu sonraki fiili soruşturma veya kovuşturma yapılmayacak, yalnızca ertelemeye konu önceki fiiliyle ilgili açılması ertelenmiş kamu davası açılacaktır.

6545 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişiklik bakımından değinilmesi gereken son bir husus da uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmamış ancak kullanmak amacıyla bulunduran, satın alan veya kabul eden kişi hakkında da tedaviye karar

verilebileceğinin öngörülmesidir. Maddenin önceki halinde tedavi yalnızca kullanan kişi bakımından gündeme gelmekteydi. Ancak özellikle maddeyi kullanmadığı bir zamanda tespit edilen psikolojik bağımlılar bakımından da tedavi uygulamasına başvurulması gerekebilecektir. Dolayısıyla tedavi uygulamasının kapsamının genişletilmesi bakımından isabetli bir değişiklik gerçekleştirilmiştir.

6. 6638 Sayılı Kanun Değişikliği

TCK m. 191'e 27 Mart 2015 tarihli 6638 sayılı Kanun[108] ile bir fıkra eklenmiştir. TCK m. 191/10 hükmüne uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu bakımından ağırlaştırıcı bir hal eklenmiştir. İlgili fıkra "*Birinci fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır*" şeklinde kaleme alınmıştır.

7. 7445 Sayılı Kanun Değişikliği

TCK m. 191 hükmü son kez 28 Mart 2023 tarihli 7445 sayılı Kanun[109] ile değiştirilmiştir[110]. İkinci fıkraya eklenen cümle ile erteleme kararının kolluk birimlerine de bildirileceği öngörülmüştür.

---

[108] Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 6638, Kabul Tarihi: 27.03.2015, RG 04.04.2015/29316.

[109] İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7445, Kabul Tarihi: 28.03.2023, RG 05.04.2023/32154.

[110] **7445 sayılı Kanun ile değişik TCK m. 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak:**

(1) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturmada şüpheli hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı, bu durumda şüpheliyi, erteleme süresi zarfında kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranmadığı veya yasakları ihlal ettiği takdirde kendisi bakımından ortaya çıkabilecek sonuçlar konusunda uyarır. Erteleme kararı kolluk birimlerine de bildirilir.

7445 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen temel değişiklik ise denetimli serbestlik tedbirinin daha etkin şekilde uygulanmasıyla ilgilidir. TCK m. 191/3 hükmünde yapılan değişiklik sonucunda denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı sürenin denetimli serbestlik müdürlüğü teklifi üzerine veya resen Cumhuriyet savcısı tarafından uzatılabileceği öngörülmüştür. Böylece denetimli serbestlik müdürlüğüne tedbir süresinin uzatılmasıyla ilgili teklifte bulunma yetkisi tanınmıştır. Ayrıca denetimli serbestlik tedbirine ilişkin uzatmaların üç ay yerine altı ay olacağı ve uzatma süresinin iki yıl olacağı

---

(3) Erteleme süresi zarfında şüpheli hakkında asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süre denetimli serbestlik müdürlüğünün teklifi üzerine veya resen Cumhuriyet savcısının kararı ile altışar aylık sürelerle en fazla iki yıl daha uzatılabilir. Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerek görülmesi hâlinde denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir. Cumhuriyet savcısı, erteleme süresi zarfında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığını tespit etmek için yılda en az iki defa şüphelinin ilgili kuruma sevkine karar verir.

(4) Kişinin, erteleme süresi zarfında;

a) Kendisine yüklenen yükümlülüklere veya uygulanan tedavinin gereklerine uygun davranmamakta ısrar etmesi,

b) Tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması,

c) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması,

hâlinde, hakkında kamu davası açılır.

(5) Erteleme süresi zarfında kişinin kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, dördüncü fıkra uyarınca ihlal nedeni sayılır ve ayrı bir soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmaz.

(6) Dördüncü fıkraya göre kamu davasının açılmasından sonra, birinci fıkrada tanımlanan suçun tekrar işlendiği iddiasıyla açılan soruşturmalarda ikinci fıkra uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez.

(7) Şüpheli erteleme süresi zarfında dördüncü fıkrada belirtilen yükümlülüklere aykırı davranmadığı ve yasakları ihlal etmediği takdirde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

(8) Bu Kanunun;

a) 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti,

b) 190 ıncı maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma,

suçundan dolayı yapılan kovuşturma evresinde, suçun münhasıran bu madde kapsamına girdiğinin anlaşılması hâlinde, sanık hakkında bu madde hükümleri çerçevesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir.

(9) Bu maddede aksine düzenleme bulunmayan hâllerde, Ceza Muhakemesi Kanununun kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin 171 inci maddesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin 231 inci maddesi hükümleri uygulanır.

(10) Birinci fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

öngörülmüştür. Bu şekliyle denetimli serbestlik kapsamında geçirilecek süre toplam üç yıla çıkartılmıştır. Yine üçüncü fıkraya eklenen cümleyle Cumhuriyet savcısının erteleme süresi zarfında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığını tespit etmek amacıyla şüpheliyi yılda en az iki kez hastaneye sevk edeceği öngörülmüştür. Bu sayede beş yıllık erteleme süresi zarfında şüphelinin suça konu maddeyi kullanıp kullanmadığı denetlenebilmektedir.

Belirtmek gerekir ki 7445 sayılı Kanun ile denetimli serbestlik ve tedavi uygulamasının etkin hale gelmesi bakımından yalnızca TCK m. 191'de değişiklik yapılmamıştır. 7445 sayılı Kanun m. 27 ile ayrıca 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'na[111] ("DSHK") 12/A maddesi eklenmiştir[112]. DSHK m. 12/A hükmünde TCK m. 191'e göre şüpheliler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbirinin ve/veya tedavinin hangi rejime göre yerine getirileceği özel olarak düzenlenmiştir.

III. DİVERSİYON MEKANİZMASI OLARAK DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ VE TEDAVİ

TCK m. 191'de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu bakımından şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği ve bu süre zarfında şüpheli hakkında en az bir yıl denetimli serbestlik tedbiri uygulanacağı öngörülmüştür. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak kanun koyucu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcılarının cezalandırılmasından ziyade denetim ve gözetim altında tutulmasını, gerektiğinde tedavi altına alınmasını tercih etmiştir. Böylece kanun koyucu kişiyi ceza yaptırımı tehdidi ile tedavi ve rehabilitasyona zorlamaktadır[113]. Kanaatimizce bu yaklaşım, 765 sayılı Kanun

[111] Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kuralları Kanunu, Kanun Numarası: 5402, Kabul Tarihi: 03.07.2005, RG 20.07.2005/25881.

[112] Bu maddenin eklenmesinden evvel denetimli serbestlik müdürlüklerinin DSHK m. 11/1-c'deki "*Kanunlarla öngörülen denetimli serbestlik tedbirine ilişkin görevleri yapmak*" hükmüne dayalı olarak görevli olduğu kabul edilmekteydi. Bkz. Hakan A Yavuz, *Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2018) 180.

[113] Alaaddin Egemenoğlu, 'Madde Bağımlılığı Ile Mücadele Kapsamında Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçunun Muhakemesinde Uygulamada Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (edt), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024) 141.

dönemindeki cezalandırma yaklaşımına nazaran daha isabetlidir. Zira madde kullanımı sebebiyle bir kişinin ceza infaz kurumunda belirli bir süre tutulması, kişinin madde bağımlılığından veya alışkanlığından kurtulması bakımından, tedavi veya kişinin toplumsal hayat içerisinde denetim altında tutulması kadar faydalı olmayacaktır[114]. Bununla birlikte gerek TCK m. 191'den gerekse denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi kararının uygulanmasından kaynaklı bazı sorunlarla da karşılaşılmaktadır.

Denetimli serbestlik, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının engellenmesi, alışkanlıktan ve bağımlılıktan kurtulmak için iyi bir denetim süreciyle başarı sağlayabilir[115]. 31 Ağustos 2025 tarihinde paylaşılan verilere göre uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı sebebiyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak takip edilen kişi sayısı 103.278'dir[116]. Ancak denetimli serbestlik çalışmalarının çıktılarının ölçülmesine yönelik veriler[117] paylaşılmadığı gibi nitelikli herhangi bir araştırmanın bulunmadığı da ifade edilmektedir[118].

[114] Yokuş Sevük (n 18) 722, 749.

[115] Başer Doğan (n 35) 91.

[116] Bkz. Adalet Bakanlığı Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik İstatistikleri, <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2092025140913Denetimli%20Serbestlik%20%C4%B0statistikleri.pdf>; 6 Eylül 2025.

[117] Ne yazık ki denetimli serbestlik ile ilgili daha önceden internet üzerinden paylaşılan veriler halihazırda yayında bulunmamaktadır. Türkiye'deki uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili ya da denetimli serbestlik tedbirinin geçmişten günümüze uygulanma sayılarını gösterir resmi veriler paylaşılmamaktadır. İnternet arşiv (https://archive.org/) aracılığıyla elde ettiğimiz verilere göre 2018 Mayıs ayı verilerine göre 60.476; 2019 Ocak ayı verilerine göre 71.271; 30 Nisan 2025 tarihinde 102.533, 31 Temmuz 2025 tarihli paylaşımda 106.659 kişinin TCK m. 191'deki fiille bağlantılı olarak denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulduğu görülmektedir. Daha sağlıklı ancak teyit imkanımızın bulunmadığı verilere ise Denetimli Serbestlik Müdür Murat Kalkan'ın eserinden erişilebilmektedir. Buna göre 2006 yılında toplam 3.438; 2007 yılında toplam 9.997; 2008 yılında toplam 23.284; 2009 yılında toplam 32.859; 2010 yılında toplam 48.630; 2011 yılında toplam 68363; 2012 yılında toplam 89.436; 2013 yılında toplam 105.743; 2014 yılında toplam 127.516; 2014 yılında toplam 127.516; 2015 yılında toplam 116.688; 2016 yılında toplam 81.459; 2017 yılında toplam 70.800; 2018 yılında toplam 86.483; 2019 yılında toplam; 89.148; 2020 yılında toplam 72.182; 2021 yılında toplam 80.530; 2022 yılında toplam 93.557 ve 2023 yılında toplam 91.456 kişi TCK m. 191'deki fiille bağlantılı olarak denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmuştur. Bkz. Kalkan (n 103) 128.

[118] Kalkan (n 103) 139.

A. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanımıyla İlgili Denetimli Serbestlik Tedbiri

Denetimli serbestlik tedbirleri, muhakeme ve infaz aşamalarında çeşitli şekillerde ortaya çıktığı için hukuki niteliğinin tespiti güçtür[119]. Soruşturmaya veya kovuşturma aşamasında adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesinden, hapis cezasının bir kısmının ceza infaz kurumu dışında çektirilmesine kadar çeşitli aşamalarda denetimli serbestlik kurumu devreye girmektedir. Bunlardan biri de uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak, satın almak, kabul etmek veya kullanmak sebebiyle açılan soruşturma aşamasında şüphelinin denetimli serbestlik uygulamasına tabi tutulmasıdır. Denetimli serbestliğin bir yaptırım türü veya infaz şekli olmadığı, "ceza adalet içerisinde öngörülen ve içeriğinde farklı çeşitleri barındıran bir tedbirler demeti" olduğu ifade edilmiştir[120]. Farklı evrelerde de uygulansa denetimli serbestlik uygulamalarının ortak özelliği hürriyeti bağlayıcı nitelikte olmaları ve bu kısıtlama sırasında kişinin denetim ve gözetiminin toplum içinde sağlanmasına imkan vermeleridir[121].

TCK m. 191/1'de düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanmak amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması ya da kullanılması suçuyla ilgili açılan soruşturmada Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında CMK m. 171'deki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verecektir. Böylece uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan, kullanmak amacıyla satın alan, bulunduran veya kabul eden kişi bakımından CMK m. 171'de öngörülen daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olmamış bulunması; erteleme halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatinin oluşması; ertelemenin şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması; zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şartları ayrıca aranmayacaktır.

---

[119] Batuhan Aktaş, 'Türk Hukukunda Hapis Cezasının İnfazına Alternatif Bir Yöntem Olarak Denetimli Serbestlik Tedbiri (CGTİHK m. 105/A)' (2023) 18 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1251, 1270; Alpaslan (n 14) 312.

[120] Duygu Çağlar Doğan, *Hapis Cezasına ve İnfazına Seçenek Kurumlar* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2021) 243.

[121] Alpaslan (n 14) 314; Doğan (n 120) 241–242.

CMK m. 171'e göre erteleme süresi beş yıldır. Ancak 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 19 uyarınca erteleme süresi çocuklar için üç yıldır. Buna karşılık Yargıtay (20. ve 10. Ceza Daireleri) konuyla ilgili verdiği bazı kararlarında TCK m. 191'deki erteleme kurumunun özel norm olduğu yönünde sonucuna ulaşmıştır[122]. Aslında TCK m. 191'de ayrı bir erteleme kurumu düzenlenmediği ve CMK m. 171'e gönderme yapıldığı için çocuklarla ilgili erteleme süresinin düzenlendiği Çocuk Koruma Kanunu m. 19 özel norm olarak sürenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim Yargıtay 8. Ceza Dairesi de konuyla ilgili kararında Çocuk Koruma Kanunu m. 19'un özel norm olarak uygulanacağı ve çocuklar bakımından erteleme süresinin üç yıl olacağı sonucuna ulaşmıştır[123]. Bundan sonra Yargıtay 10. Ceza Dairesi de önceki içtihadından dönmüş ve erteleme süresinin üç yıl olacağı yönünde kararlar vermiştir[124].

---

[122] Yargıtay 20. Ceza Dairesi 2018 yılındaki bir ilamında "*5237 sayılı TCK nın 191/2 maddesinde "Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturmada şüpheli hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir." hükmünün getirildiği, bu hükmün kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçuna münhasır olarak düzenlendiği, somut olayda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 19. maddesinin uygulanma olanağının bulunmadığı anlaşıldığından kanun yararına bozma istemi yerinde görülmemiştir*" (Yargıtay 20 CD, 117/2556, 30.05.2018, karar için ayrıca bkz. Gökcan ve Artuç (n 32) 6716 [karar yılı eserde 2019 yerine 2019 olarak geçmektedir]) demek suretiyle TCK m. 191'in özel norm olduğu yönünde karar vermiştir. Yine Yargıtay 10. Ceza Dairesi 2019 yılında Çocuk Koruma Kanunu m. 19'un özel norm olduğu ve erteleme süresinin üç yıl olacağını belirmişse de (bkz. Yargıtay 10 CD, 2432/7736, 09.12.2019, karararama.yargitay.gov.tr) sonraki tarihli bazı kararlarında "*Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturmada şüpheli hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171'inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir." hükmünün kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçuna münhasır olarak düzenlendiği, somut olayda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 19. maddesinin uygulanma olanağının bulunmadığı, suça sürüklenen çocuklar hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi halinde, erteleme süresinin 5 yıl olacağı gözetilmeden itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesi kanuna aykırı olup kanun yararına bozma isteminin kabulüne karar vermek gerekmiştir*" (Yargıtay 10 CD, 18644/4371, aynı doğrultuda 06.04.2022; Yargıtay 10 CD, 18644/4371, 06.04.2022; Yargıtay 10 CD, 18649/4372, 06.04.2022; Yargıtay 10 CD, 1546/12664, 05.12.2022, karararama.yargitay.gov.tr) erteleme süresinin beş yıl olacağı sonucuna ulaşmıştır.

[123] "*5237 sayılı Kanun'un 191 inci maddesindeki erteleme süresi 5 yıl olarak belirlenmiş iken suça sürüklenen çocuklar için ayrıca bir süre öngörülmediğinden 5395 sayılı Kanun'daki 3 yıllık erteleme süresinin uygulanması ve çocuğun üstün hukuki yararı da gözetilerek kamu davasının açılmasının ertelenmesi süresinin 3 yıl olarak kabulü gerektiği*" (Yargıtay 8 CD, 14313/6640, 16.09.2024; aynı doğrultuda Yargıtay 8 CD, 14569/3838, 13.05.2025, karararama.yargitay.gov.tr)

[124] "*5237 sayılı TCK'nın 191. maddesindeki erteleme süresi 5 yıl olarak belirlenmiş iken suça sürüklenen çocuklar için ayrıca bir süre öngörülmediğinden 5395 sayılı Kanun'daki 3 yıllık erteleme süresinin uygulanması gerektiği, çocuğun üstün hukuki yararı da gözetilerek kamu davasının açılmasının ertelenmesi süresinin "3 yıl" olarak kabulü gerektiği*" (Yargıtay 10 CD, 7615/22744, 23.09.2024; aynı doğrultuda Yargıtay 10 CD, 7614/22743, 23.09.2024; Yargıtay 10 CD, 7613/22742, 23.09.2024, karararama.yargitay.gov.tr)

Beş yıllık erteleme süresi içerisinde şüpheli hakkında en az bir yıl denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır. Bir yıllık süre, denetimli serbestlik müdürlüğünün teklifi üzerine veya resen Cumhuriyet savcısının kararı ile altışar aylık sürelerle en fazla iki yıl daha uzatılabilecektir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, Cumhuriyet savcısı tarafından dosya üzerinden verileceği için şüpheliye tebliğ edilmelidir. Erteleme kararında denetimli serbestlik tedbiri uygulanacağı, erteleme süresi zarfında yükümlülüklere uymaması veya tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, kullanmak amacıyla bulundurması, kabul etmesi veya satın alması halinde şüpheli hakkında kamu davası açılacağı yönünde ihtarı da bulunmalıdır[125]. Nitekim TCK m. 191/2'de de Cumhuriyet savcısının erteleme süresi zarfında şüphelinin yükümlülüklere aykırı davranması veya yasakları ihlal etmesi halinde ortaya çıkabilecek sonuçlar bakımından uyaracağı öngörülmüştür. Denetimli serbestlik uygulanacağına ilişkin erteleme kararının şüpheliye usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi[126] ve kararda gerekli uyarının bulunması[127] muhakeme şartı niteliğindedir.

Erteleme süresinin ne zaman başlayacağı Yargıtay içtihadında tartışmalıdır[128]. Güncel içtihat erteleme süresinin, erteleme kararının kesinleşmesiyle başlayacağı, ancak

---

[125] Elif Melek Balık, Emel Duyar ve İbrahim Akın, 'Uyuşturucu Madde Bağımlılığıyla Mücadelede Yargının Rolü ve Konuyla İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (edt), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal 2024) 103; Suat Çalışkan, Ramazan Oruç ve Emre Can Çalışkan, *Tüm Yönleriyle Kullanmaya Yönelik Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçları* (4. Baskı, Platon Plus Yayıncılık 2023) 282; Ümit (n 32) 165.

[126] "*Olayda, Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına ve tedaviye tabi tutulmasına ilişkin kararın doğrudan şüphelinin MERNİS adresine tebliğe çıkarılarak 7201 Sayılı Kanun'un 21/2. maddesine göre tebliğinin usulsüz olduğu anlaşıldığından, sanığın denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmadığının kabul edilemeyeceği, kararın usulüne uygun şekilde tebliği ile kesinleştirilmesini takiben denetimli serbestlik tedbirinin infazını beklemek üzere mahkemesince, 5271 Sayılı CMK'nın 223/8. maddesinin ikinci cümlesi uyarınca "kamu davasının durmasına" karar verilerek tedavi ve denetimli serbestlik kararının infazının sonucunun beklenilmesi gerektiği*" (Yargıtay 10 CD, 15968/907, 03.02.2025, karararama.yargitay.gov.tr).

[127] "*Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının içeriği itibariyle de usûl ve yasaya uygun düzenlenmesi gerektiği, erteleme süresi zarfında kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davranmadığı veya yasakları ihlâl ettiği takdirde kendisi bakımından ortaya çıkabilecek sonuçlar konusunda uyarıyı içermesi zorunlu olduğu ve bu yasal uyarıyı içermeden düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının hukuken geçersiz sayılacağı*" (Yargıtay 10 CD, 23290/5448, 12.05.2025; aynı doğrultuda Yargıtay 10 CD, 1276/4009, 08.04.2025, karararama.yargitay.gov.tr).

[128] Bkz. Gökcan ve Artuç (n 32) 6719.

kararın kesinleşmesi bakımından usulüne uygun tebliğ edilmesi gerektiği yönündedir[129]. Bu kapsamda erteleme kararının usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi, kesinleşen kararın sonuç doğurması ve erteleme süresinin başlaması bakımından şarttır[130].

Şüpheli hakkında denetimli serbestlik tedbiri, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Kayıt Bürosu tarafından yapılacak bir tebligata uygun olarak şüphelinin müracaatıyla başlayacaktır. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 42 uyarınca şüphelinin yapılan çağrıya uyarak denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmesi gerekmektedir. Çağrıya uymaması DSHK m. 5 ve Yönetmelik m. 47'ye göre yükümlülüğün yerine getirilmemesidir ve bu takdirde ısrar şartının da gerçekleşmesi durumunda kişinin denetimli serbestlik kaydı kapatılarak durum Cumhuriyet savcısına bildirilecektir[131]. Israr şartıyla bağlantılı olarak yapılacak sonraki çağrılarda, önceki tebligat gereğinin yerine getirilmediği, bu tebligattaki süre içerisince müracaat edilmemesi halinde yükümlülüklere ve tedavinin gereklerine uymamakta ısrar etmiş sayılacağı yönünde bir içeriğin de bulunması gerekmektedir[132].

---

[129] "*Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı 15 gün içinde (5271 Sayılı CMK'nın 173. maddesinin 7499 Sayılı Kanun'la değişik haline göre "iki hafta" içinde) Sulh Ceza Hakimliğine itiraz hakkı bulunduğu ihtarının da bulunması gerektiği ve bu yasal ihtarı içermeden düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının şüpheli/sanık tarafından öğrenilmiş olsa dahi kesinleşmemiş sayılacağı, erteleme süresinin kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının usûlüne uygun kesinleşmesi ile başlayacağı, bu kapsamda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının tebliğinin usûle uygun yapılması gerektiği, diğer bir anlatımla, usûle uygun tebliğ edilmeyen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı kesinleşmediğinden 5 yıllık erteleme süresinin de başlamayacağı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının kesinleşmesi beklenilmeden erteleme kararı ile birlikte verilen tedavi ve/veya denetimli serbestlik tedbirinin infazı için dosyanın ilgili Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne gönderilmesi durumunda, Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından düzenlenen ihtarlı çağrı kağıdının yükümlüye tebliğ edilerek tedbirin infazına başlanmasının hukukî sonuç doğurmayacağı ve kovuşturma şartının gerçekleşmemiş sayılacağı kabul edilmektedir*" (Yargıtay 10 CD, 23290/5448, 12.05.2025, karararama.yargitay.gov.tr).

[130] Ümit (n 32) 166.

[131] "*Sanığın başka suçtan hükümlü olması nedeniyle tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazına Ceza İnfaz Kurumunda başladığı, tedavisini tamamladığı, görüşmelere katıldığı ancak tahliye olmasına müteakip en geç on gün içerisinde denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurmayan sanığa ikinci bir uyarı yapılmaksızın dosyanın kapatıldığı anlaşılmakla, olayda ısrar şartı gerçekleşmediğinden tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazının devamına karar vermek gerektiği gözetilmeyerek mahkûmiyet kararı verilmesi*" (Yargıtay 10 CD, 6027/6343, 11.07.2023, karararama.yargitay.gov.tr).

[132] Ümit (n 32) 171. "*Sanığa 10 gün içinde denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurması gerektiği uyarısını içeren tebligatın yapılması ve sanığın başvuruda bulunmaması üzerine, yüklenen yükümlülüklere veya tedavinin gereklerine uygun davranmamakta "ısrar" ettiğinin kabul edilebilmesi için sanığa "önceki tebligat gereğince başvuruda bulunmadığı, bu tebligat üzerine öngörülen süre içinde de başvurmaması halinde yükümlülüklere ve tedavinin gereklerine uymamakta ısrar etmiş*

Denetimli serbestlik kapsamında kişinin tabi olacağı yükümlülükler DSHK m. 12/A[133] uyarınca denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenecektir. Müdürlük tarafından

sayılacağı" uyarısı ile yeniden tebligat yapılması, bu tebligata rağmen de başvuruda bulunmadığı takdirde sanığın tedavi ve denetimli serbestlik tedbirlerine uymamakta ısrar etmiş olacağı" Yargıtay 10 CD, 17476/5213, 06.05.2025, karararama.yargitay.gov.tr). Ayrıca bkz. Gökcan ve Artuç (n 32) 6725.

[133] **5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu m. 12/A - Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananlar hakkında uygulanacak tedavi ve/veya denetimli serbestlik tedbirlerine ilişkin görevler:**

(1) Türk Ceza Kanununun 191 inci maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından hakkında denetimli serbestlik tedbiri veya tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen şüpheliyle ilgili olarak denetimli serbestlik müdürlüğünce;

a) Tedaviye tabi tutulmak,

b) Belirlenen programlara katılmak,

c) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren ortamlarda çalışmaktan yasaklanmak,

d) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek,

e) Bir bölgede denetim veya gözetim altında bulunmak,

f) Eğitim kurumuna, eğitim programına veya mesleki uğraşlarına ilişkin eğitime devam etmek,

g) Belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmak,

h) Gözetim altında ücret karşılığı çalıştırılmak,

ı) Silah bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silahları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek,

i) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek,

yükümlülüklerinden en az üçüne veya daha fazlasına karar verilir. Yükümlülükler, şüphelinin ihtiyacına göre bu fıkrada belirtilenlerle sınırlı olarak her aşamada değiştirilebilir veya ilave yükümlülükler getirilebilir. Gerekli görülmesi halinde denetimli serbestlik süresi içinde şüphelinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespit edilmesi için denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından test yapılabilir veya bu amaçla şüphelinin ilgili kuruma sevki sağlanabilir.

(2) Birinci fıkra uyarınca tedaviye tabi tutulmak yükümlülüğüne karar verildiği takdirde bu karar derhal ilgili sağlık kurumuna gönderilir. Bu durumda şüpheli, sağlık kurumunda ayakta veya yatarak tıbbi tedaviye tabi tutulur. Sağlık kurumu, gerekli görmesi halinde şüphelinin rehabilitasyon amaçlı programlara katılmasına da karar verir. Şüpheli, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespiti için her zaman sağlık kurumunca çağrılabilir, kolluk görevlileri aynı amaca yönelik olarak şüpheliyi sağlık kurumuna yönlendirebilir. Kolluk görevlileri sağlık kurumunun çağrısının gerçekleştirilmesi bakımından sağlık kurumuna yardım etmekle görevlidir.

(3) Soruşturma evresinde veya bu madde uyarınca belirlenen yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında Cumhuriyet savcısı veya yetkili kamu görevlileri, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 432 nci maddesinde yer alan koşulların bulunması halinde ayrıca bu durumu, yetkili vesayet makamına bildirir.

(4) Yükümlülüklerin belirlenmesi veya yerine getirilebilmesi bakımından gerekli görülmesi halinde bu madde uyarınca yapılacak iş ve işlemler hakkında şüphelinin ailesine bilgi verilebilir veya ailesinden bilgi istenebilir.

şüphelinin, DSHK m. 12/A'da sayılan yükümlülüklerden en az üçüne veya daha fazlasına tabi tutulmasına karar verilecektir. Bu tedbir ve yasakların amacı, şüphelinin tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmasını önleyici ve tedbir sonrasında toplumdan dışlanmasını önleyici, topluma yeniden uyuşturucu alışkanlığından kurtulmuş şekilde kazandırılmasına yardımcı olmalıdır[134]. Denetimli serbestlik süresi içerisinde mevcut yükümlülükler madde sayılan diğer yükümlülüklerle değiştirilebilir ya da madde sayılanlardan yeni yükümlülükler ilave edilebilir. Şüpheli denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından belirlenen yükümlülüklerle ilgili DSHK m. 12/A/5 hükmüne göre Cumhuriyet savcısına şikayet yoluyla başvurabilir[135].

Şüpheli denetimli serbestlik tedbirlerinin yanı sıra uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespiti için sağlık kurumuna sevk edilebilir. DSHK m. 12/A hükmünde de gerekli görülmesi halinde şüphelinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespiti için denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından test yapılabileceği veya bu amaçla şüphelinin kuruma sevkinin sağlanabileceği öngörülmüştür. Bu testler önceden randevulu şekilde veya habersiz şekilde

(5) Şüpheli, bu madde uyarınca yapılan işlemlerin kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle iki hafta içinde şikâyet yoluyla Cumhuriyet savcısına başvurabilir. Cumhuriyet savcısı bu başvuruları gecikmeksizin değerlendirir.

(6) Bu madde hükümleri Türk Ceza Kanununun 191 inci maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca verilecek kararlar bakımından da uygulanır. Bu durumda beşinci fıkra uyarınca yapılacak başvurular, kararı veren mahkemece değerlendirilir.

(7) Bu maddenin ikinci fıkrası uyarınca uygulanacak yükümlülükler ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infaz edilmesi durumunda uygulanan tedavi ve rehabilitasyon programlarına katılma yükümlülüğü, Sağlık Bakanlığının uygun göreceği tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde yerine getirilir. Sağlık Bakanlığınca uygun tedavi ve rehabilitasyon merkezleri açılır. Sağlık Bakanlığınca uygun görülen kurum ve kuruluşlar tarafından da bu merkezler açılabilir. Kendiliğinden bu merkezlere başvuran kişiler de tedavi ve rehabilitasyon hizmetinden faydalandırılır. Sağlık Bakanlığının tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin ihtiyaç ve talepleri tüm bakanlıklar, belediyeler ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından karşılanır.

(8) Bu madde uyarınca hakkında yükümlülüğe karar verilenler için yetki ve görevleri dahilinde tüm bakanlıklar, belediyeler ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından görevleri kapsamında eğitim, sosyal uyum ve denetim amacıyla her türlü çalışma yürütülür.

[134] İşten (n 23) 404; Kangal (n 18) 530; Ümit (n 32) 170.

[135] Doktrinde CMK m. 171'deki karara itirazın kıyasen burada da uygulanabileceği ve tedbir kararına karşı CMK m. 173 gereğince itiraz edilebileceği de belirtilmektedir. Bkz. Kangal (n 18) 531.

yapılabilmektedir[136]. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 71/7'de yükümlünün yılda en az bir kez habersiz olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespit edilmesi için sağlık kurumuna sevkinin yapılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca CMK m. 191/3 uyarınca erteleme süresi zarfında şüphelinin yılda en az iki defa Cumhuriyet savcısı tarafından kuruma sevk edilecektir. Böylece denetimli serbestlik tedbirinin sona erdiğinde dahi beş yıllık erteleme süresi zarfında şüphelinin suça konu maddeyi kullanıp kullanmadığı denetlenebilmektedir.

TCK m. 191/4 uyarınca hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı verilen şüpheli, erteleme süresi zarfında denetimli serbestlik kapsamındaki yükümlülüklerine uymamakta ısrar ederse, hakkında TCK m. 191'den dolayı iddianame düzenlenerek kamu davası açılacaktır. Israr, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği[137] m. 44'te "*Denetimli serbestlik kararlarının infazında, yükümlülüğün bir yıl içerisinde mazereti olmaksızın ve kasıtlı olarak üç defa ihlal edilmesi yükümlülüğe uymama*" olarak tarif edilmiştir. Buna göre ikinci uyarıdan sonra yükümlülüğün yerine getirilmesi halinde ısrar şartı gerçekleşecek ve ayrı bir ihtara gerek kalmaksızın şüpheli hakkında TCK m. 191'den dolayı kamu davası açılacaktır. Israr bir muhakeme şartı niteliğindedir ve yükümlülüklere uyulmaması konusunda ısrar şartı gerçekleşmeden kamu davası açılamayacaktır[138]. Bu şart gerçekleşmeksizin bir dava açılmışsa beş yıllık erteleme süresi zarfında durma kararı[139], kovuşturma aşamasında erteleme süresinin dolmuş olduğu tespit edilirse düşme kararı verilmelidir[140]. Burada ayrıca kamu davası

---

[136] Serap Annette Akgür, 'Uyuşturucu ile Mücadele ve Denetimli Serbestlikte Madde Testi' içinde Esra Çetinöz (ed), *Türkiye'de ve Dünyada Uyuşturucu ile Mücadele* (Polis Akademisi Yayınları 2019) 81.

[137] Resmî Gazete Tarihi: 10.11.2021 Resmî Gazete Sayısı: 31655.

[138] Yokuş Sevük (n 18) 751; Balık, Duyar ve Akın (n 125) 103; Egemenoğlu (n 113) 152; Balan (n 93) 146.

[139] Beş yıllık erteleme süresi dolmadan düşme kararı verilmesi halinde *ne bis in idem* gereği (bkz. Şeyma Cebeci, *Türk Ceza Hukuku Bağlamında Ne Bis İn İdem İlkesi* (1. Baskı, On İki Levha 2021) 131) sebebiyle kişi sonradan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullansa dahi önceki fiili sebebiyle kamu davası açılamayacak, TCK m. 191/5 uyarınca sonraki uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı da ayrı bir soruşturma veya kovuşturmaya konu olmayacaktır.

[140] "*Kovuşturma şartı olan ısrar koşulunun sağlanmadığı dikkate alınarak kovuşturma şartının gerçekleşmesini beklemek üzere 5271 Sayılı CMK'nın 223/8-2. cümlesi uyarınca kamu davasının durmasına ve erteleme kararı ile birlikte verilen tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin infazına devam edilmesi için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmekte ise de; dosya inceleme tarihi itibariyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının kesinleştiği 24/05/2015 tarihinden itibaren TCK'nın 191/2. maddesinde öngörülen 5 yıllık erteleme süresinin*

açıldığı takdirde sonraki kullanımlarda da TCK m. 191/6 gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesine kararı verilemeyecek ve kovuşturma aşamasına geçilecektir[141].

TCK m. 191/4'te ayrıca erteleme süresi içerisinde kişinin tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması ihlal sebebi olarak sayılmıştır ve bu durumda da şüpheli hakkında TCK m. 191'den dolayı kamu davası açılacaktır. Dikkat edilecek olursa şüphelinin yükümlülüklere uymaması sebebiyle kamu davasının açılması bakımından ısrarlı etmesi gerekirken, uyuşturucu veya uyarıcı madde bakımından ısrar şartı aranmamıştır[142]. Dolayısıyla erteleme süresi içerisinde TCK m. 191/1'deki fiilin bir kez daha gerçekleştirilmesi halinde de kamu davası açılacaktır. Bu husus denetimli serbestlik ve tedavinin belli bir sürece yayılması, ancak kişinin tekrardan fiili bu süreç tamamlanmadan işleyerek denetimli serbestlik sistemi dışına çıkartılması sebebiyle eleştirilmektedir[143]. Gerçekten de kişi hakkında kamu davası açılsa dahi denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmaya devam edilmesi, kişinin cezalandırılmasından ziyade uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı veya alışkanlığından kurtarılmasının amaçlandığı yasa temeline daha uygun olacaktır.

---

dolduğu ve CMK'nın 223/8-1. cümlesinde yer verilen "Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir." hükmü uyarınca erteleme süresinin dolması nedeniyle kovuşturma şartının gerçekleşmediği dikkate alınarak düşme kararı verilmesi gerektiği gözetilmeyerek" (Yargıtay 10 CD, 10859/8309, 03.10.2023, karararama.yargitay.gov.tr).

141 Bkz. Egemenoğlu (n 113) 153.

142 "*Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından düzenlenen ihtarlı çağrı kağıdının tebliği üzerine yükümlünün başvurarak denetimin infazına başladığı, görüşmesine katılmaması üzerine uyarılmasının ardından başvurarak denetime devam ettiği, tedavisinin olumsuz sonuçlandığının bildirilmesi üzerine, ikinci bir uyarı yapılmaksızın dosyasının kapatıldığı, kovuşturma şartı olan ısrar koşulunun ikinci bir uyarı yapılmaması nedeniyle sağlanmadığı, Mahkemece sanığın tedaviye uygun davranmama sebebi araştırılmadığı gibi tedavi sürecinde sanığın uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespiti için sanıktan varsa alınan örneklere dair tetkik sonuçlarının da dosya ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi sisteminde bulunmadığı anlaşılmakla, sanığın tedavisinin olumsuz sonuçlanma nedeninin tahlil sonucu uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı olup olmadığının araştırılarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı olmadığının anlaşılması halinde, ikinci uyarı yapılmaması nedeniyle ısrar koşulu sağlanmamış olduğundan, tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazının devamına karar vermek gerektiği gözetilmeyerek eksik araştırma ile mahkûmiyet kararı verilmesi, nedenleri ile hukuka aykırılık görülmüştür*" (Yargıtay 10 CD, 5937/6345, 11.07.2023, karararama.yargitay.gov.tr).

143 Balık, Duyar ve Akın (n 125) 111.

Ayrıca TCK m. 191/4'te sayılan yükümlülük ve yasakların ihlalinin, erteleme süresi içerisinde gerçekleşmesi halinde kamu davasının açılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla kamu davasının açılması kararı kesinleşmeden ve tebliğ ile erteleme süresi başlamadan satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, TCK m. 191/4'e göre yasak ihlali değildir ve kamu davasının açılmasına sebep olmaz[144]. Erteleme süresi öncesinde işlenen suçlar, Yargıtay uygulaması kapsamında tek suç sayılmaktadır[145].

Belirtmek gerekir ki TCK m. 191/5'te erteleme süresi içerisinde TCK m. 191/1'deki fiilin tekrardan işlenmesi halinde şüpheli hakkında, ertelemeye konu olan fiilinden dolayı kamu davası açılacağı, sonradan işlediği fiil herhangi bir soruşturma veya kovuşturma konusu yapılmayacağı öngörülmüştür. Bu durumda ikinci fiil sebebiyle kamu davasının açılması halinde düşme kararı verilmesi gerekmektedir[146]. İlgili düzenleme

---

[144] Kangal (n 18) 542. Yargıtay kararı 20. CD., E. 2016/1583, K. 2016/3200, Tarih: 26/05/2016); "*Sanık hakkında, 5237 Sayılı TCK'nın 191/6. maddesinde yer alan "Dördüncü fıkraya göre kamu davasının açılmasından sonra, birinci fıkrada tanımlanan suçun tekrar işlendiği iddiasıyla açılan soruşturmalarda ikinci fıkra uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez" hükmü kapsamında, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının sadece bir kez verilebileceği şeklindeki amir hükme aykırı olarak verilen, aynı suç nedeniyle farklı tarihlerde işlediği eylemlerden dolayı birden fazla kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiş ise de, 10.02.2016 tarihli ve 23.02.2016 tarihli her iki kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının da usulüne uygun olarak kesinleşmemesi nedeniyle kovuşturma şartlarının oluşmadığı dikkate alınarak, bu kapsamda inceleme konusu olayda sanığın, ihlal sayılan eylemini ve birleşen dosyalardaki 10.12.2015 ve 12.12.2015 tarihli eylemlerini kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı kesinleşmeden gerçekleştirdiği, sanık hakkında kovuşturma şartlarının oluşmaması nedeniyle, 5271 Sayılı CMK'nın 223/8. maddesi gereğince kovuşturma şartının gerçekleşmesini beklemek üzere, kamu davasının durmasına ve sanık lehine olması nedeniyle ilk verilen 10.02.2016 tarihli kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı esas alınarak, sanığın bu kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı, tebliğ tarihinden itibaren 5271 sayılı CMK'nın 173. maddesinin 7499 Sayılı Kanun ile değişik haline göre "iki hafta" içinde ilgili sulh ceza hakimliğine itiraz hakkı bulunduğu ihtarı ile birlikte usulüne uygun bir şekilde erteleme kararının tebliğ edilmesinin sağlanması ve usulüne uygun şekilde kesinleştirilmesini takiben geçerli tebligat işlemleri yapılarak erteleme ve denetimli serbestlik kararının infazının sonucunun beklenilmesi için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi yerine, yargılamaya devamla sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulması*" (Yargıtay 10 CD, 16439/426, 14.01.2025, karararama.yargitay.gov.tr).

[145] "*Usulüne uygun verilip kesinleşen herhangi bir KDAE kararı bulunmamasına rağmen aynı sanık hakkında birden fazla soruşturma bulunması halinde, soruşturmaların birleştirilmesi sonrası KDAE kararı verilmesi gerekmektedir. Dairemiz yerleşik içtihatlarına göre, KDAE kararının kesinleşmesi tarihine kadar aynı şüpheli/sanık tarafından kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan işlenen tüm eylemler tek suç olarak kabul edilmekte ve 5237 Sayılı Kanun'un 61. maddesi kapsamında temel cezanın belirlenmesinde alt sınırdan uzaklaşma gerekçesi olarak kabul edilmektedir*" (Yargıtay 10 CD, 6262/6257, 06.07.2023).

[146] "*TCK'nın 191/5. maddesinin, olaya tatbik kabiliyeti bulunup bulunmadığının tesbiti açısından; sanık hakkında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan dolayı bu suç tarihinden önce*

6545 sayılı Kanun değişikliği ile mevzuata getirilmiştir. Ancak değişiklik kanunu madde gerekçesinde bunun nedeni açıklanmamıştır. Burada TCK m. 191'in öncelikli amacının kişinin cezalandırılması olmadığı, tedavi etme ve iyileştirme olması sebebiyle bu yönde bir tercihte bulunulduğu ifade edilmiştir[147].

TCK m. 191/6'da TCK m. 191/4'e göre yükümlülüklerin yerine getirilmemesinde ısrar gösterilmesi veya yasaklara aykırı davranılması sebebiyle kamu davasının açılmasından sonra, TCK m. 191/1'deki suçun tekrardan işlenmesi halinde yeniden kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hakkında kovuşturma yürütülen kişi hakkında bir defaya mahsus olarak uygulanabilecektir. Ancak kişi hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildikten sonra tekrardan kullanmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da madde kullanması halinde TCK m. 191/2'ye göre kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilir[148]. Dolayısıyla TCK m. 191/6 hükmü kovuşturma veya erteleme süresiyle sınırlı bir etkiye sahiptir, düşme kararı sonrası veya cezaya mahkumiyet kararının infazından sonra fiilin tekrar işlenmesi halinde yeniden erteleme kararı verilebilecektir.

---

açılmış başka dava olup olmadığı, varsa sanığın bu suçu diğer davaya konu olan suç nedeniyle verilen tedavi ve/veya denetimli serbestlik tedbirinin infazı sırasında işleyip işlemediğinin ve önceki dava sonucunun araştırılması, gerektiğinde Denetimli Serbestlik Müdürlüğünden suç tarihinde sanığın infazda olan başka bir tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararlarının bulunup bulunmadığı sorulup belirlendikten sonra; sanık bu suçu, daha önce işlediği aynı nitelikteki başka bir suçtan dolayı yapılan kovuşturma aşamasında hükmolunan tedavi ve/veya denetimli serbestlik tedbirinin infazı sırasında işlemiş ve önceki suçtan mahkûmiyet kararı verilmiş ise, 6545 Sayılı Kanun'un 68. maddesiyle değiştirilen TCK'nın 191/5. maddesinde öngörülen "Erteleme süresi zarfında kişinin kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması, dördüncü fıkra uyarınca ihlâl nedeni sayılır ve ayrı bir soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmaz" hükmü uyarınca, ikinci suçtan açılan bu davanın kovuşturma şartının ortadan kalkması nedeniyle, 5271 Sayılı CMK'nın 223. maddesinin 8. fıkrası uyarınca "davanın düşmesine" karar verilmesi gerekeceğinden eksik araştırma ile hüküm kurulması" (Yargıtay 10 CD, 15994/915, 03.02.2025, kararara.yargitay.gov.tr). Uygulamada bu durumda sanık hakkında hüküm verilmesine yer olmadığı kararı verildiği de görülmektedir. "*16.07.2014 tarihli eylemi yönünden, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurduğu gerekçesiyle sanığın mahkûmiyetine, 21.11.2014 tarihli eylemi yönünden, 16.07.2014 tarihli eyleme ilişkin verilen Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararının ihlali niteliğinde olduğu gerekçesiyle esas hakkında hüküm verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir*" (Yargıtay 10 CD, 6262/6257, 06.07.2023, kararara.yargitay.gov.tr). İlk derece mahkemesince verilen hüküm verilmesine yer olmadığı kararı temyizi kabil olmadığı için Yargıtay tarafından ayrıca incelenmemiştir.

147 Kangal (n 18) 541; İşten (n 23) 407; Ümit (n 32) 164.

148 Kangal (n 18) 545; Koca ve Üzülmez (n 40) 858, 859; İşten (n 23) 408; Balan (n 93) 165.

TCK m. 191/7 uyarınca şüphelinin denetimli serbestlik kapsamında yükümlülüklere uygun davranması ve TCK m. 191/4'teki yasakları ihlal etmemesi halinde erteleme süresi sonunda hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

TCK m. 191/8'de ise uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle bağlantılı olarak TCK m. 188'deki uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da TCK m. 190'daki uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçları nedeniyle açılan kamu davası sırasında, suçun aslında TCK m. 191 kapsamında olduğu tespit edilirse, artık kamu davasının açılması sebebiyle erteleme kararı verilemeyeceği için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verileceği düzenlenmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıyla birlikte denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye karar verilebilecektir. Bu takdirde sanığın yükümlülüklere uygun davranması ve TCK m. 191/4'teki yasakları ihlal etmemesi halinde hakkındaki kamu davasının düşmesine karar verilecektir.

CMK m. 191/9'da maddede aksine bir hüküm bulunmayan hallerde kamu davasının açılmasının ertelemesine ilişkin CMK m. 171'deki, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı CMK m. 231'deki hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme özellikle kararlara karşı başvuru yollarının tespiti bakımından önem taşımaktadır.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı CMK m. 171/2 uyarınca CMK m. 173'e dayanarak itiraz edilebilecektir[149]. İtiraz sulh ceza hakimi tarafından incelenecektir. İtiraz halinde sulh ceza hakimi tarafından yapılacak incelemede yalnızca erteleme kararının mı, yoksa tedbir kararının içeriğinin de mi inceleneceği belirsizdir. CMK m. 173/4'te itirazın yerinde bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenleneceği öngörülmüştür. TCK m. 191/8'e göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde ise karar

[149] Belirtmek gerekir ki CMK m. 171/2 hükmünün 17 Ekim 2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun m. 19 ile değiştirilmeden önceki halinde şüphelinin kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına itiraz edebileceği öngörülmemişti. İlgili değişiklik sonucunda şüpheliye de erteleme kararlarına karşı itiraz etme hakkı tanınmıştır. Bu değişikliğin sebebi ise TCK m. 191'den kaynaklı verilen erteleme kararlarına karşı şüpheliye de itiraz hakkı verilmesi olarak gösterilmektedir. Bkz. Çalışkan, Oruç ve Çalışkan (n 125) 267.

CMK m. 231/12 uyarınca istinaf kanun yoluna tabidir. Dolayısıyla TCK m. 191/1'deki fiili işlediği kovuşturma aşamasında anlaşılan ve hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanık, istinaf kanun yoluna başvuracaktır.

B. Tedavi

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin tedavisi, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 71/2'de "*uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişinin bağımlılık yapan maddeden vücudunun arındırılmasına, bu maddelerin kesilmesi sonucunda ortaya çıkan yoksunluk belirtilerinin giderilmesine, iyilik halinin sürdürülmesine yönelik yürütülen farmakolojik ve psiko-sosyal müdahaleler*" şeklinde tanımlanmıştır. Madde kullanıcısının tedavisi farklı hukuksal temellere dayalı olarak ceza adalet sürecinin farklı aşamalarında gündeme gelebilecektir.

TCK m. 191/3'e göre hakkında kamu davasının açılması ertelenen şüphelinin denetimli serbestlik süresi içerisinde şüphelinin tedaviye tabi tutulmasına Cumhuriyet savcısı tarafından karar verebilecektir. Bu durumda denetimli serbestlik süresi içerisinde uygulanacak bir tedavi tedbiri gündeme gelmektedir.

DSHK m. 12/A'ya göre Cumhuriyet savcısı tarafından denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilen şüpheli hakkında, denetimli serbestlik müdürlüğünce tedaviye tabi tutulması kararı verilecektir. Bu durumda tedavi denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmaktadır.

Devam eden muhakeme sürecinde tedaviye, adli kontrol tedbiri olarak da karar verilebilir. Şüpheli veya sanık hakkında tedavi, CMK m. 109/3-e hükmüne göre "*uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene*" adli kontrol tedbiri olarak uygulanabilecektir. Bu durumda soruşturma aşamasında sulh ceza hakimi, kovuşturma aşamasında ise mahkeme adli kontrol tedbiri olarak tedaviye karar verebilecektir. Belirtmek gerekir ki DSHK m. 12 ve 13 uyarınca bu durumda da tedavi kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi bakımından denetimli serbestlik müdürlüğü görevlidir.

Tedavi yalnızca kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya muhakeme aşamalarında değil, infaz aşamasında da uygulanabilir. CGTİHK m. 71/2'de TCK m. 191'deki suçtan dolayı hükümlü olanların tedavi ve rehabilitasyon programlarına katılması zorunlu tutulmuştur. Söz konusu uygulama suçlunun tedavi yoluyla yeniden suç işlenmesinin önlenmesine yöneliktir[150]. Ayrıca TCK m. 191'den dolayı hapis cezasına mahkum olan hükümlü, cezasının denetimli serbestlik kapsamında infaz edilmesi sırasında CGTİHK m. 105/A/5 uyarınca diğer denetimli serbestlik yükümlülükleri dışında ayrıca tedavi ve rehabilitasyon programlarına katılma yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeye yönelik fizyolojik bağımlılığı bulunanlar, akıl hastası olarak kabul edilerek bu kişiler hakkında tedaviye, TCK m. 57/7'ye göre bir güvenlik tedbiri olarak da hükmedilebilir. İlgili düzenlemede "*Suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilir*" denilmek suretiyle bağımlılar hakkında ceza verilmeyerek güvenlik tedbirine hükmolunacağı öngörülmüştür. Güvenlik tedbiri olarak tedavi, kişilerin bağımlılıklarından kurtulmasına kadar devam edecektir.

Görüldüğü üzere gerek denetimli serbestlik tedbiri gerekse diğer hukuksal temellere dayalı olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, gerekli görülmesi halinde tedaviye tabi tutulacağı öngörülmüştür. Ancak farklı hukuksal temellere dayalı tedaviler bakımından çeşitli farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin TCK m. 191/2'ye göre kamu davasının ertelenmesi kararıyla hükmedilen tedavi tedbirinin süresi uzatmalarla birlikte en çok üç yıl olacaktır[151]. Buna karşılık TCK m. 57/7'ye göre güvenlik tedbiri olarak hükmedilen tedavi, kişinin bağımlılığından kurtulmasına kadar devam edecektir[152].

---

[150] Alpaslan (n 14) 247.

[151] Ateş (n 30) 193.

[152] Ateş (n 30) 199–200. Belirtmek gerekir ki kişinin azami bir süre sınırı olmaksızın güvenlik tedbiri olarak tedaviye tabi tutulması, yalnızca TCK m. 32/1 derecesindeki akıl hastalığına denk gelecek bir bağımlılığının olması halinde mümkün olacaktır. Zira TCK m. 32/2 kapsamındaki akıl hastalığı

TCK m. 191/2'ye göre erteleme süresi kapsamında denetimli serbestlik zorunlu iken tedavi ihtiyaridir. Özellikle uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanmak amacıyla bulunduran, satın alan veya kabul eden, ancak henüz kullanmamış şüpheli hakkında tedavi tedbiri uygulanmamalıdır[153]. Bu kişiler hakkında zorunlu olarak denetimli serbestlik tedbirine karar verilecek, ancak ihtiyari nitelikteki tedavi tedbirine karar verilmemelidir. Kişi kullanıcı olsa dahi burada önemli bir nokta madde kullanan kişinin tedaviye ihtiyacı olup olmadığının tespitidir. Bu bakıdan denetimli serbestlik "otomatik olarak bir tedavi" olarak anlaşılmamalıdır[154]. Bu tespitin yapılması bakımından kişinin bağımlı olup olmadığı veya tedaviye ihtiyaç duyup duymadığı tıbbi bir inceleme sonucunda anlaşılabilecektir[155]. Uygulamada tek sefer madde kullananların dahi yıllardır madde kullanan kişilerle aynı tedavi uygulamasına yönlendirildiği ifade edilmektedir[156]. Söz konusu durum mevcut kaynakların verimli kullanılmasını da engellemektedir[157]. Yine bazı kaynaklardan elde edilen veriler incelendiğinde yalnızca tedavi uygulanarak denetimli serbestliğe tabi tutulanların, tedavi tedbiri uygulanmaksızın denetimli serbestliğe tabi tutulanlara göre yaklaşık üç kat fazla olduğu, yani denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulanların dörtte üçünün tedaviye de tabi tutuldukları görülmektedir[158].

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 71'de tedavi tedbirinin yerine getirilmesi[159] bakımından izlenecek prosedür düzenlenmiştir. Buna göre tedavi tedbirinin yerine getirilmesi için müdürlüğe müracaat eden yükümlüler vaka sorumlusuna

---

bakımından kanunda azami süreler öngörülmüştür. Bkz. Sinan Bayındır, *Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı* (2. Baskı, On İki Levha 2018) 147.

153 Ateş (n 30) 184; İşten (n 23) 403. Yargıtay da bir kararında "*uyuşturucu madde kullandığını kabul etmeyen ve bu nitelikteki maddeleri kullandığı teknik yöntemlerle de tespit edilemeyen sanık hakkında sadece denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi gerektiği gözetilmeden, ceza ile tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin birlikte uygulanması*" (Yargıtay 10 CD, 18841/10261, 30.05.2012, karar için bkz. Ateş (n 30) 185) şeklinde karar vererek kullanıcı olduğu tespit edilemeyen kişi hakkında hükmedilen tedavi tedbirini hukuka aykırı bulmuştur.

154 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 32) 846.

155 Balık, Duyar ve Akın (n 125) 111; İşten (n 23) 403.

156 Yavuz (n 112) 182; Akgür (n 136) 80.

157 Akgür (n 136) 81.

158 Bkz. Kalkan (n 103) 128.

159 Tedbirin yerine getirilmesiyle ilgili detaylı bilgi için ayrıca bkz. Çalışkan, Oruç ve Çalışkan (n 125) 292.

yönlendirilir (fıkra 4) ve vaka sorumlusu tedavi tedbirinin infazını takip eder, sevk işlemini başlatarak yükümlüye beş gün içerisinde sağlık kuruluşuna başvurması gerektiğini tebliğ eder (fıkra 5). Yükümlünün, kullanmak için TCK m. 191'deki fiili gerçekleştirmesi ya da sağlık kuruluşundan uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına devam etmesi nedeni ile tedavi programına uyumsuz olduğunu bildirir tıbbi kanaat raporunun gönderilmesi halinde yükümlü uyarılmaz, kaydı kapatılarak dosyası Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (fıkra 11).

DSHK m. 12/A/3 uyarınca tedavi kararı sağlık kurumuna da derhal gönderilir ve ilgili kişi sağlık kurumunda ayakta veya yatarak tedaviye tabi tutulur. Ayrıca DSHK m. 12/A/7'de tedavi ve rehabilitasyon programının, Sağlık Bakanlığının uygun göreceği tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde yerine getirileceği, Sağlık Bakanlığınca uygun tedavi ve rehabilitasyon merkezleri açılacağı ve Sağlık Bakanlığınca uygun görülen kurum ve kuruluşlar tarafından da bu merkezlerin açılabileceği düzenlenmiştir.

C. Denetimli Serbestlik ve Tedavi Tedbirlerine Dair Genel Değerlendirme

Bu başlık altında denetimli serbestlik ve tedavi tedbirlerine dair genel değerlendirmemiz kapsamında tedbirlerle ilgili sorunlara ve çözüm önerilerimize yer vereceğiz. Ancak TCK m. 191'deki suçla ilgili korunan hukuksal değeri incelerken ifade ettiğimiz üzere kanaatimizce TCK m. 191'deki fiil suç olmaktan çıkartılmalı veya ciddi ölçüde sınırlandırılmalıdır. Dolayısıyla aşağıdaki öneriler, mevcut sistemde fiilin suç olarak kalması yönünde bir tercihin devam etmesi hali bakımından ileri sürülmektedir.

1. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Yaptırım İşlevi

TCK m. 191'de kamu davasının açılmasının ertelenmesiyle birlikte karar verilecek denetimli serbestlik tedbirinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Doktrinde 6545 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce bunun güvenlik tedbiri niteliğinde olduğu ileri sürülmüştür[160]. Ancak 2006 yılından sonra 5560 sayılı Kanun ile gerçekleşen değişiklik sonucunda kovuşturma aşamasında, 2014 yılındaki 6545 sayılı Kanun ile gerçekleşen değişiklik sonucunda soruşturma aşamasında tedbir kararı verilebilecektir.

[160] Yokuş Sevük (n 17) 99–100.

Dolayısıyla kanun değişiklikleri neticesinde tedbire hükümle birlikte değil, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilmektedir.

Mevcut haliyle henüz soruşturma aşamasında kişinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığı yönündeki kabule dayanılarak tedbir ve tedavi kararı verilmektedir. Dolayısıyla tedbirin icrası, henüz mahkeme kararıyla tespit edilmemiş ve kanunda suç olarak düzenlenmiş bir fiilin işlendiği kabulüne dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık kişi hakkında bir sebeple TCK m. 191'den dolayı kamu davası açıldıktan sonra beraat kararı verilmesi halinde, uygulanan tedbirin de hukuka aykırı olduğu da sonradan ortaya konulmuş olacaktır[161]. Bu noktada Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının ertelenmesi kararının, yeterli şüphe ortaya çıktıktan sonra verilmesi önem taşımaktadır[162].

Kanaatimizce mevcut haliyle bu uygulama TCK m. 191/1'deki fiilden dolayı kişinin yargılanmadan peşin olarak bir yaptırıma maruz bırakılmasıdır[163]. Özellikle bağımlı kişiler bakımından kamu davasının açılarak yapılacak yargılanma sonucunda TCK m. 57/7'ye göre zaten tedaviye güvenlik tedbiri olarak hükmedilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla TCK m. 191'e göre madde bağımlısı hakkında verilen tedavi tedbiri kararı, aslında güvenlik tedbirinden farklı bir işleve sahip değildir.

Doktrinde ayrıca tedbire hakim yerine Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilmesi sebebiyle, mevcut düzenlemenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının kısıtlanması rejimiyle bağdaşmadığı ifade edilmektedir[164]. Kanaatimizce tedbir kararı Cumhuriyet savcısı veya tedbirin içeriğini belirleyecek denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından değil, hakim tarafından verilmelidir. Hakim vereceği tedbir kararı bakımından denetimli serbestlik müdürlüğünden görüş isteyerek tedbirin içeriğini de belirlemelidir. Bu bakımından soruşturma veya kovuşturma aşamasında özel bir adli kontrol tedbiri rejiminin öngörülmesi daha yerinde olacaktır. Mevcut düzenlemedeki tedbirlere ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ilk halinde olduğu gibi mahkumiyet hükmüyle karar verilerek hükmün açıklanmasının geri bırakılması yoluna gidilmelidir. Böylece

[161] Balık, Duyar ve Akın (n 125) 109.

[162] Ümit (n 32) 164.

[163] Benzer doğrultuda Hafızoğulları ve Özen (n 22) 114.

[164] İşten (n 23) 402; Kangal (n 18) 530; Çetin (n 33) 1441.

uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıcısının cezalandırılması yerine denetim veya tedaviye tabi tutulması mümkün olacaktır. Belirttiğimiz şekilde bir değişikliğin yapılması halinde soruşturma ve kovuşturma aşamasında uygulanacak tedbir bakımından hakim güvencesi sağlanacak, başvurulacak kanun yolu incelemesi daha belirli bir rejime kavuşturulacak ve maddi gerçeğin araştırılması sürecinde ve tespitinden sonra tedbir uygulanacaktır.

2. TCK m. 191/5'e Göre Erteleme Süresi Zarfında Gerçekleştirilen Fiilin Ayrı Soruşturma veya Kovuşturmaya Konu Olmaması

TCK m. 191/5 uyarınca erteleme süresi içerisinde TCK m. 191/1'deki fiilin tekrardan işlenmesi halinde şüpheli hakkında, ertelemeye konu olan fiilinden dolayı kamu davası açılacak, sonradan işlediği fiil ise denetimli serbestlik ihlali sayılarak ayrıca herhangi bir soruşturma veya kovuşturma konusu yapılmayacaktır. Şüphelinin erteleme süresi içerisinde tekrar kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması fiilinin ayrı bir soruşturma veya kovuşturmaya konu edilmemesi iki açıdan sakıncalıdır.

Bunlardan birincisi özellikle kişinin erteleme süresi zarfında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığının tespiti bakımından belirli incelemelerin yapılmasının gerekmesidir. Zira kişinin erteleme süresi içinde madde kullandığının tespiti halinde önceki fiili sebebiyle kamu davası açılabilecektir. Dolayısıyla bu tespitin yapılabilmesi için, kan ve idrar örneği alınması, bulundurulan maddenin tespiti için arama yapılması gibi belirli incelemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak sonraki kullanma fiilinin herhangi bir soruşturmaya konu edilmeyecek olması, bu incelemeleri yapmayı da zorlaştırmaktadır[165].

Erteleme süresi zarfındaki fiilin ayrı bir soruşturmaya veya kovuşturmaya konu edilmeyecek olmasının ikinci sakıncası ise, ilk fiil bakımından henüz soruşturma aşamasında bulunulmasıdır. Dolayısıyla erteleme süresi içerisinde uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında yalnızca önceki fiili bakımından kamu davası açılabilecektir. Buna karşılık açılacak kamu davasında herhangi bir sebeple, örneğin

[165] Balık, Duyar ve Akın (n 125) 114.

uyuşturucu maddenin hukuka aykırı şekilde elde edilmesi sebebiyle, beraat kararı verilmesi halinde fail hiçbir kullanma fiili nedeniyle sorumlu tutulamayacaktır. Ayrıca sonraki kullanma fiili soruşturma konusu da yapılamayacağı için fail hakkında denetimli serbestlik tedbirine veya tedaviye karar verilmesi de mümkün olmayacaktır. Bu çerçevede iki kez ya da ispatlanabilecek şekilde bir kez uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmış kişinin denetimli serbestlik tedbirine bile tabi olmaması gündeme gelebilecektir.

Kanaatimizce erteleme süresi zarfında işlenen ikinci uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma, satın alma, kabul etme veya kullanma fiili de soruşturma ve kovuşturma konusu olmalı, ancak fail yalnızca bir fiili nedeniyle cezalandırılmalıdır. Aksi bir yaklaşım kanun koyucunun kullanıcıyı cezalandırmaktan ziyade uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılık veya alışkanlığından kurtarma amacıyla da bağdaşmayacaktır[166]. Eğer birinci fiil nedeniyle mahkumiyet kararı verilemiyorsa fail ikinci fiilinden dolayı denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmalıdır.

3. Şüphelinin Tebligat Üzerine Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Sağlık Kurumuna Müracaatının Gerekmesi

Denetimli serbestlik tedbirinin başlaması için Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 42'ye göre şüphelinin yapılan çağrıya uyarak denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmesi gerekmektedir. Benzer şekilde Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği m. 71/5'e göre şüpheli tedavi tedbirinin yerine getirilmesinde de vaka sorumlusunun sevk işlemi ve yapacağı çağrı üzerine beş gün içerisinde sağlık kuruluşuna başvurması gerekmektedir. Yükümlünün denetimli serbestlik müdürlüğüne[167] veya sağlık kuruluşuna müracaat[168] etmemekte ısrar göstermesi halinde hakkında TCK m. 191'den dolayı kamu davası açılabilecektir.

---

[166] Benzer doğrultuda İşten (n 23) 407.

[167] "*Sanığın başka suçtan hükümlü olması nedeniyle tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazına Ceza İnfaz Kurumunda başladığı, tedavisini tamamladığı, görüşmelere katıldığı ancak tahliye olmasına müteakip en geç on gün içerisinde denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurmayan sanığa ikinci bir uyarı yapılmaksızın dosyanın kapatıldığı anlaşılmakla, olayda ısrar şartı gerçekleşmediğinden tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazının devamına karar vermek gerektiği gözetilmeyerek mahkûmiyet kararı verilmesi*" (Yargıtay 10 CD, 6027/6343, 11.07.2023, karararama.yargitay.gov.tr).

[168] "*Denetimli serbestlik tedbiri kararının infazına başlanması için Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından çıkarılan çağrı yazısını alan sanığın denetime başladığı, vaka sorumlusu görüşmelerine*

Uyuşturucu veya uyarıcı madde alışkanlığı veya bağımlılığı olan birinden serbest iradesiyle denetimli serbestlik müdürlüğüne ve/veya sonrasında sağlık kuruluşuna müracaat etmesinin beklenmesi, uygulamada tedbirin icrasıyla ilgili sorun yaratmaktadır[169].

Bunun yanı sıra uygulamada tebligatla ilgili sorunların yaşandığı da görülmektedir. Hatta uygulamada yaşanan sorunların büyük bir kısmının usulüne uygun tebligat yapılmamasından ve kişilerin denetimli serbestlik tedbirinden haberdar olmamasından kaynaklı olduğu ifade edilmektedir[170]. İlgiliye tebliğ yapılamaması gibi usulsüz tebligat halinde de denetimli serbestlik veya tedavi tedbirlerinin uygulanmasında gecikmeler yaşanabilmektedir. Tebliğ usulsüz şekilde gerçekleşir veya hiç gerçekleşmezse şüphelinin denetimli serbestlik tedbiri gereklerine uygun davranmaması sebebiyle kamu davası açılamaz[171].

4. Tedbir Kararına Karşı Başvurulacak Kanun Yolu ve Kanun Yolu Merciin İncelemesinde Belirsizlik

Gerek denetimli serbestlik gerekse tedavi tedbiriyle ilgili başvurulabilecek kanun yolları kanunda öngörülmüştür. Ancak kanun yolu incelemesinde, özellikle merciin neleri inceleyeceği ve neye karar verebileceği konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Burada sorunlu noktalar denetimli serbestlik ve tedavi tedbirleri bakımından ayrı şekilde ortaya konulmalıdır.

---

katıldığı, hastaneye sevk edildiği ancak hastane randevusuna başvurmaması nedeniyle tedaviye uymadığından bizzat uyarılmasının ardından başvurarak vaka görüşmesine katıldığı ve tekrar hastaneye sevk edildiği ancak; hastane randevusuna sevk edildiği tarihten itibaren beş gün içinde başvurmadığından bahisle ikinci bir uyarı yapılmaksızın dosyasının kapatıldığı anlaşılmakla, olayda ısrar şartı gerçekleşmediğinden denetimli serbestlik tedbiri kararının infazının devamına karar vermek gerektiği gözetilmeyerek mahkûmiyet kararı verilmesi, nedenleri ile hukuka aykırılık görülmüştür" (Yargıtay 10 CD, 21715/6363, 11.07.2023, karararama.yargitay.gov.tr).

169 Balık, Duyar ve Akın (n 125) 110; Egemenoğlu (n 113) 152.

170 Balık, Duyar ve Akın (n 125) 114.

171 "*Usulsüz olarak yapılan uyarı işlemine istinaden denetim dosyasının kapatıldığı anlaşıldığından, eksik araştırma sonucu tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının infazının devamına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı biçimde mahkumiyet kararı verilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur*" (Yargıtay 9 CD, 12683/9041, 26.11.2024, karararama.yargitay.gov.tr).

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı CMK m. 171/2 uyarınca CMK m. 173'e dayanarak itiraz edilebilecektir[172]. İtiraz sulh ceza hakimi tarafından incelenecektir. Belirtmek gerekir ki denetimli serbestlik tedbirinin ne şekilde infaz edileceği denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından belirlendiği[173] için erteleme kararına itiraz ile tedbirin belirlenmesi, kaldırılması veya değiştirilmesi gündeme gelmemelidir. Nitekim CMK m. 173 ikinci fıkrasında itiraz dilekçesinde kamu davasının açılmasını gerektirecek olay ve delillerin belirtileceği; dördüncü fıkrasında ise itirazın kabulü halinde Cumhuriyet savcısının iddianameyi düzenleyeceği öngörülmüştür. Bu halde şüphelinin erteleme kararına itiraz etmesi hakkında olumsuz bir sonuca yol açacaktır. Zira itirazın yerinde bulunması halinde iddianame düzenleneceği için şüpheli itiraz etmekten de kaçınabilir. Bu noktada itirazın esas işlevi soruşturma aşamasında yeterli araştırma yapılmadan, örneğin uzman kişiden rapor alınmadan, verilen erteleme kararlarına karşı itiraz halinde sulh ceza hakiminin erteleme kararını kaldırılarak soruşturmanın genişletilmesi (canlandırılması) için dosyayı Cumhuriyet savcılığına gönderebilmesidir. Böylece gerekli araştırma yapılmadan verilecek erteleme kararlarının önüne geçilebilecektir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ise CMK m. 231/12 uyarınca istinaf kanun yoluna tabidir. Dolayısıyla TCK m. 191/1'deki fiili işlediği kovuşturma aşamasında anlaşılan ve hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanık, istinaf kanun yoluna başvuracaktır. Ancak bu durumda da mahkemenin suçun işlendiğini tespit etmesi, yani mahkumiyet hükmü kurabilecek durumda olması gerekmektedir. Tedbir uygulamasının derhal başlaması amacıyla henüz mahkumiyet aşamasına gelmemiş bir dosyada hükmün açıklanmasının geri bırakılması, özellikle kanun yolları bakımından sakıncalıdır. Zira mahkumiyet kararı temeline dayalı olmayan şekilde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da Bölge Adliye Mahkemesi tarafından incelenecektir. Buradaki sakınca sanık hakkında sonradan CMK m. 191/4'e

[172] Belirtmek gerekir ki CMK m. 171/2 hükmünün 17 Ekim 2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun m. 19 ile değiştirilmeden önceki halinde şüphelinin kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına itiraz edebileceği öngörülmemişti. İlgili değişiklik sonucunda şüpheliye de kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararlarına karşı itiraz etme hakkı tanınmıştır.

[173] Yavuz (n 112) 181.

göre kamu davasına devam edilerek mahkumiyet hükmü verilmesi halinde yaşanacaktır. Zira sonradan açıklanan ve yeni kurulan hükme karşı CMK m. 231/11 uyarınca tekrar istinafa gidilemeyecek yalnızca itiraz edilebilecektir. Dolayısıyla CMK m. 191/8'e göre yargılama konusu fiilin TCK m. 191/1'deki suçu oluşturduğu kovuşturma aşamasında tespit edilmişse yargılamaya devam edilerek, en son aşamada mahkumiyet hükmü temeline dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmelidir. Aksi halde sanığın kanun yoluna başvuru hakkı, bu senaryoda, *de facto* elinden alınmış olacaktır.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen tedavi tedbirine CMK m. 171'e göre itiraz edilmesi halinde, CMK m. 173'e göre itirazı inceleyecek sulh ceza hakiminin erteleme kararını yerinde bulması ancak tedavi tedbiri uygulanması yönündeki kararı kaldırıp kaldıramayacağı belirsizdir[174]. Doktrinde sulh ceza hakimi bu durumda denetimli serbestlik tedbirinin yerinde olduğuna ancak tedavi tedbirinin yerinde olmadığına karar verebileceği ifade edilmiştir[175].

Denetimli serbestlik tedbiri kapsamında DSHK m. 12/A/1-a'ya göre denetimli serbestlik müdürlüğünce tedavi tedbirine karar verilmesi halinde, tedavi tedbirinin uygulanmasıyla ilgili DSHK m. 12/A/5 uyarınca Cumhuriyet savcısına şikayet yoluyla başvurulacaktır. Halbuki burada hakime başvuru imkanı tanınmalıydı. Zira Cumhuriyet savcısının tedavi tedbiri kararı, hakim tarafından kaldırıldıktan sonra denetimli serbestlik kapsamında denetimli serbestlik müdürlüğünce ayrıca tedavi tedbiri uygulanmasına karar verilirse, şikayet yoluyla yapılan başvuru önceden tedavi kararı vermiş Cumhuriyet savcısı tarafından incelenecektir.

Görüldüğü üzere denetimli serbestlik tedbiri kararına, tedbirin içeriğine veya tedavi tedbirine karşı başvurulacak kanun yolları incelemesinde belirsizlikler mevcuttur. Ayrıca bu başvuru yollarından bazı durumlarda sonuç alınması da mümkün görünmemektedir. Bu sebeple yukarıda soruşturma ve kovuşturma aşamasında tedbirin adli kontrol tedbiri olarak uygulanması yönündeki önerimiz, tedbir kararlarına karşı

[174] Aynı yöndeki eleştiri için bkz. Çetin (n 33) 1446.

[175] Kangal (n 18) 533; Çetin (n 33) 1448.

başvuru mekanizmasının ve gerçekleştirilecek incelemenin belirli bir hale getirilmesi bakımından da etki doğuracaktır.

SONUÇ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, Türk ceza hukukunda uzun yıllardır toplumsal düzenin ve kamu sağlığının korunması amacıyla suç olarak düzenlenmiştir. Ancak ceza hukukunun işlevi ve sınırları dikkate alındığında, bu düzenlemenin meşruiyeti tartışmalıdır. Ceza hukuku, son çare (*ultima ratio*) olması ilkesine dayalı olarak yalnızca diğer hukuksal araçların yetersiz kaldığı durumlarda devreye girmelidir. Oysa uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı, doğrudan üçüncü kişilere zarar vermeyen ve esasen bireyin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği bir fiildir. Bu yönüyle fiilin suç olarak düzenlenmesi, hem bireysel özerklik hem de hukuksal değer teorisi açısından sorunludur. Nitekim korunan hukuksal değerin bireyin kendi sağlığı olduğu kabul edilse bile, bireyin sağlığı üzerindeki risklerin ceza tehdidiyle önlenmesi paternalist bir yaklaşımdır ve ceza hukukunun meşruiyet sınırlarını aşmaktadır. Bu nedenle, kullanım fiilinin suç olmaktan çıkarılması ve idari hukukun araçlarıyla denetim ve tedavi süreçlerinin yürütülmesi daha tutarlı ve insan haklarına uygun bir çözüm olacaktır.

Mevcut sistemde uygulanan kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, denetimli serbestlik ve tedavi tedbirleri, alternatif çözüm mekanizmaları olarak önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu uygulamaların etkinliği, hukuki güvencelerin varlığı ile doğrudan bağlantılıdır. Bireysel kullanıcılığın suç olmaktan çıkartılmaması halinde, en azından uygulamanın keyfiliğe yol açmaması ve hukuki güvencelerin sağlanabilmesi için bazı yapısal değişikliklere ihtiyaç vardır. Öncelikle, diversiyon mekanizmasının devamı halinde bu sistemin adli kontrol tedbiri temeli üzerine inşa edilmesi ve adli kontrole ilişkin özel bir yasal düzenleme yapılması gerekmektedir. Zira hâlen soruşturma aşamasında uygulanan denetimli serbestlik ve tedavi tedbirleri, özgürlüğü kısıtlayıcı niteliğe sahip olmasına rağmen, CMK m. 109 vd. hükümlerindeki güvencelerden yoksundur. Adli kontrolün niteliğine yakın olan bu uygulamanın, hakim güvencesi, başvurulabilecek kanun yolu ve ölçülülük ilkesi çerçevesinde kanuni düzenlemeye kavuşturulması zorunludur.

Öte yandan, erteleme süresi içerisinde işlenen ikinci kullanım fiilinin mevcut düzenlemelerde yeterince dikkate alınmaması, hem caydırıcılık hem de tedaviye yönlendirme işlevi bakımından yetersizdir. Bu nedenle, tekrar eden kullanım fiillerinin soruşturma ve kovuşturma konusu yapılması, ancak failin birden fazla ceza ile değil, tek bir fiil esas alınarak sorumlu tutulması gerekmektedir. Böylece ceza hukukunun orantılılık ilkesi korunmuş olacak ve tekrar eden fiillerin sistem tarafından görmezden gelinmesi gibi bir sakınca ortadan kaldırılacaktır.

Bir diğer sorun, TCK m. 191 ile bağlantılı olarak verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı başvuru yollarının yetersizliğidir. Bu kararlar, şüpheli ve sanığın özgürlüğü üzerinde doğrudan etkiler doğurmasına rağmen, bu kararlara karşı kanun yolları açık ve etkin şekilde düzenlenmemiştir. Bu nedenle, itiraz ve istinaf yollarının kapsamı, başvuru merciinin inceleme yetkileri ve usulü açık şekilde TCK m. 191'e özgü olarak düzenlenmelidir. Böylece hem yargısal denetim güçlenecek hem de hak arama özgürlüğü güvence altına alınacaktır.

Sonuç olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının suç olmaktan çıkarılması ve tedavi ve denetim sisteminin idari hukuka dayalı olarak yürütülmesi, ceza hukukunun temel ilkeleriyle daha uyumludur. Mevcut rejim sürdürülse dahi, yukarıda ifade edilen değişikliklerin yapılması faydalı olacaktır. Bu değişikliklerin gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin uyuşturucu politikalarının cezalandırma merkezli anlayıştan uzaklaşarak, rehabilitasyon, insan haklarına saygı ve orantılılık ilkelerine dayalı modern bir yaklaşıma evrilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap, Kitap Bölümü ve Makaleler

Akgür SA, 'Uyuşturucu Ile Mücadele ve Denetimli Serbestlikte Madde Testi' içinde Esra Çetinöz (ed), *Türkiye'de ve Dünyada Uyuşturucu ile Mücadele* (Polis Akademisi Yayınları 2019).

Aktaş B, 'Türk Hukukunda Hapis Cezasının İnfazına Alternatif Bir Yöntem Olarak Denetimli Serbestlik Tedbiri (CGTİHK m. 105/A)' (2023) 18 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1251-1337.

Alpaslan S, *Ceza Hukukunda Kriminolojik Tehlikelilik* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024).

Anlı S, 'Uyuşturucu Kullanımının Maliyeti' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (eds), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024).

Ateş N, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçu (TCK m. 191)* (1. Baskı, On İki Levha 2019).

Aygün Eşitli E, 'Çocuk Ceza Adaletinde Usulün Ayrılması (Diversiyon)' (2022) 8 Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 323-349.

Balan A, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçunun Suç ve Ceza Politikası Bakımından Değerlendirilmesi' içinde Adem Sözüer (ed), *8. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali "Ceza Hukuku ve Sağlık Perspektifinden Uyuşturucu Sorunu" Tebliğler* (1. Baskı, On İki Levha 2022).

Balık EM, Duyar E ve Akın İ, 'Uyuşturucu Madde Bağımlılığıyla Mücadelede Yargının Rolü ve Konuyla İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (eds), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal 2024).

Başer Doğan Z, 'Strafbarkeit Des Erwerbs, Der Annahme, Des Besitzes Und Des Konsums von Betäubungs- Und Aufputschmitteln Nach Artikel 191 tStGB - Maßnahmen Bei Absehen von Der Erhebung Der Öffentlichen Klage' in Yener Ünver (Hrsg), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ve Ceza Hukuku* (1. Aufl, Seçkin Yayıncılık 2019).

Bayındır S, *Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı* (2. Baskı, On İki Levha 2018).

Bayraktar K, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek Veya Bulundurma Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak', *Özel Ceza Hukuku, Cilt: V, Genel Tehlike Yaratan, Çevreye Karşı ve Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar* (1. Baskı, On İki Levha 2018).

Baytaz AB, 'Uyuşturucuyla Mücadelede Bir Yöntem Olarak Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Yaklaşımı' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (eds), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024).

Berkün B, *Uyuşturucu Madde Kullanımını Yasallaştırma Eğilimi: Türkiye-Almanya-Hollanda Hukuk Sistemlerinin Karşılaştırılması* (1. Baskı, On İki Levha 2023).

Çalışkan S, Oruç R ve Çalışkan EC, *Tüm Yönleriyle Kullanmaya Yönelik Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçları* (4. Baskı, Platon Plus Yayıncılık 2023).

Cebeci Ş, *Türk Ceza Hukuku Bağlamında Ne Bis İn İdem İlkesi* (1. Baskı, On İki Levha 2021).

Centel N, Zafer H ve Çakmut Ö, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (11. Baskı, Beta Yayıncılık 2020).

Çetin SH, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)' (2016) 65 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1353-1480.

Cihan E ve Yenisey F, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları* (4. Baskı, Beta Yayıncılık 1994).

Demirbaş T, *Kriminoloji* (8. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2014).

Doğan DÇ, *Hapis Cezasına ve İnfazına Seçenek Kurumlar* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2021).

Dönmezer S, *Kriminoloji* (9. Baskı, Adalet Bakanlığı Yayını 2020).

Dursun S, 'Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Veya Uyarıcı Maddelerin Kullanımına Dair Düzenlemelerin Gelişimi: Suç Olmaktan Çıkarma ve Diversiyon (Cezalandırmadan Sapma) Eğilimleri' (2022) 11 Hukuk Köprüsü 69-73.

Egemenoğlu A, 'Madde Bağımlılığı Ile Mücadele Kapsamında Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçunun Muhakemesinde Uygulamada Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (eds), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024).

Erol Karaca Z ve Gökçearslan Çifci E, 'Madde Kullanımının ve Bağımlılığının Sosyoekonomik Maliyetinin ve Suç Ile İlişkisinin Değerlendirilmesi' (2021) 21 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 42-57.

Gökcan HT ve Artuç M, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, vol 4 (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2022).

Güngör D, Öntan Y ve Artantaş G, 'Uyuşturucu Kullanımına Kriminolojik Bakış, Sentez ve Genel Değerlendirme' içinde Devrim Güngör (ed), *Uyuşturucu Kullanma Suçunu İşleyenlerin Kriminolojik Profili* (1. Baskı, İç Güvenlik Yayınları 2021).

Hafızoğulları Z ve Özen M, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar* (2. Baskı, US-A Yayıncılık 2016).

Heper A, 'Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarına Genel Bir Bakış' içinde Yener Ünver (ed), *Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ve Ceza Hukuku* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2019).

İlden Koçar A, 'Madde Bağımlılığı Ile Başa Çıkmada Psikososyal Yöntemler' içinde Hasan Sınar (ed), *Disiplinler Arası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele* (1. Baskı, Lale Yayıncılık 2015).

İşten İ, 'Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek Veya Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu' (2019) 45 Yargıtay Dergisi 327-418.

Kalkan M, 'Denetimli Serbestlik Sistemi Ile Madde Bağımlılarının Rehabilitasyonuna Yönelik Uygulamalar' içinde Mahmut Koca ve Erkam Yılmaz (eds), *Uyuşturucu Madde Sempozyumu Bildiri Kitabı 23-24 Şubat 2024* (1. Baskı, Legal Yayıncılık 2024).

Kangal Z, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçları* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2024).

Karakartal D, 'Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi' (2020) 6 Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi 614-623.

Koca M ve Üzülmez İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Koca M ve Üzülmez İ, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Baskı, Adalet Yayıncılık 2025).

Koç Z, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Suçlarında Kişisel Kullanım Amacının Belirlenmesi (TCK m. 188/3-TCK m. 191)' (2021) 23 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1143-1191.

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Öztürk B ve Erdem MR, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (24. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Öztürk ŞA, 'Suç Politikası Bakımından Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları' (2021) 14 Suç ve Ceza Dergisi 885-922.

Soyaslan D, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (15. Baskı, Legem Yayınevi 2024).

Tezcan D, Erdem MR ve Önok RM, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Ümit C, 'Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak, Kullanmak İçin Kabul Etmek, Satın Almak, Bulundurmak Suçunun Muhakemesi' (2023) 13 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 149-203.

Yavuz HA, *Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2018).

Yenerer Çakmut Ö, 'Türk Ceza Kanunu'na Göre Uyuşturucu Madde Kullanımının Yasal Sonuçları ve İptila Halinde Verilecek Hüküm', *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı* (1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2004).

Yıldız ME, *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri* (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2020) .

Yokuş Sevük H, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (5. Baskı, Adalet Yayınevi 2023).

Yokuş Sevük H, *Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2007).

Yurtcan E ve İrtiş B, *Yargıtay Kararları Işığında Uyuşturucu Suçları* (7. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2022).

Raporlar

Adalet Bakanlığı Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik İstatistikleri, <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/20920251409 13Denetimli%20Serbestlik%20%C4%B0statistikleri.pdf>; 6 Eylül 2025.

United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2025: Special Points of Interest* (2025) <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_Special_points_of_interest.pdf>; 5 Eylül 2025.

United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2025: Key Findings* (2025) <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_B1_Key_findings.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2017 (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2017) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202017.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2018 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2018) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/2018%20TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2019 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2019) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2020 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2020) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/TU%CC%88RKI%CC%87YE-UYUS%CC%A7TURUCU-RAPORU_26-HAZI%CC%87RAN-FI%CC%87NAL-_1_.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2021 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2021) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/2021-Turkiye-Uyusturucu-Raporu.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2022 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2022) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/Turkiye-Uyusturucu-Raporu-2022.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2023 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2023) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2023_TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU.pdf>; 5 Eylül 2025.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Türkiye Uyuşturucu Raporu 2024 (Emniyet Genel Müdürlüğü 2024) <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/2024/Eylul/2024_uyus_rapor.pdf>; 5 Eylül 2025.